

't Hupke

Nr. 157 Zomer 2014

In dit nummer

- Vijf jaar Kerkuilen
- Jonge Ooievaars Markdal
- Ringer in hart en nieren
- Roofvogeldag 2014
- Verslag Turnhoutse vennen
- De Nachtzwaluw
- Nieuwe huisvesting Ooievaars
- Locaties van Middelste Bonte Spechten
- Zomerganzen
- Roeken in Breda
- Natuurgebied de Bleeke heide
- Dagje vogelen met Henriette Huijgens
- De Werkgroep Polen
- Bijzondere soort: de Appelvink

**Dit is uitgave nr.157. Jaargang 45
Oplage 300 stuks.**

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden.

Banknr; NL76INGB 0001 0637 12

Bestuur

Kors Jan Snoeij (voorzitter)
Fred Pardoel, (secretaris)
StefanVromans (penningmeester)
Ellie Pruiksma,(PR &communicatie.)
Kees van der Krift

Redactie

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsevwg.nl

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt

Tekstcorrectie

Henriette Huijgens
Ad Rijnen
Albert de Hoon

Overname artikelen

Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

Wijze van aanleveren

Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak.
Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email

Website

www.westbrabantsevwg.nl
Wenst u 't Hupke alleen digitaal te ontvangen stuur dan een mailtje naar: secretaris@westbrabantsevwg.nl

Webredactie

Ellie Pruiksma

Volgend Hupke

Verzenddatum 1 september
Aanleveren kopij tot 1 augustus

Foto omslag

Ed van Zoonen
Achterzijde: Jan Benoist

Verdwaalde Sneeuwuil

De Waddeneilanden behoren tot onze meest favoriete plekken in Nederland. Het is er heerlijk rustig, de sfeer is relaxed, de mensen zijn er over het algemeen net zo vriendelijk als in Brabant en vooral op Vlieland en Schiermonnikoog rijden er vrijwel geen auto's. Deze laatste twee eilanden zijn dan ook onze favorieten, niet in de laatste plaats omdat je er ook geweldig naar vogels kunt kijken.

Het afgelopen voorjaar waren we daarom weer eens op Vlieland. Bij aankomst op onze verblijfplaats werd vrijwel direct de vraag gesteld of we 'voor de Sneeuwuil kwamen'. Daar hadden we al niet meer aan gedacht! Natuurlijk hadden we wel gehoord van Sneeuwuielen die als verstekeling met een schip waren meegekomen maar dat die zich nog op Vlieland zouden ophouden? We kregen te horen dat het er oorspronkelijk twee waren geweest maar daarvan had er al één het loodje gelegd. Als we het overgebleven dier zouden willen zien moesten we maar extra goed opletten 'tussen pad 20 en pad 30' want daar was zij de vorige dag nog gezien.

We verwachtten er niet zoveel van. Om nu elke dag alleen maar door dat gebied te struinen, daar voelden we niet zoveel voor, vooral ook omdat gezegd werd dat een mogelijke doodsoorzaak van de Sneeuwuil stress was: het voortdurend opgejaagd worden door lieden die perse de mooiste foto's van heel dichtbij wilden maken. Op het wad zagen we, naast de gebruikelijke steltlopers, veel Rotganzen en in de Waddenzee opvallend veel Eidereenden. Op het eiland zelf een enorme kolonie Aalscholvers (die nota bene op nesten op de grond zaten), Lepelaars, een Waterral, Koperwieken en Kramsvogels. In de bomen miegelde het van zingende Groenlingen, in de lucht zweefden een Bruine én een Blauwe Kiekendief. Na nog eens goed kijken zagen we op een gegeven moment tussen de Graspiepers, Witte Kwikken, waarvan er een paar toch net even anders waren. Na bestudering van de vogelgids kwamen we tot de conclusie ook een aantal Rouwkwikstaarten aan ons waarnemingenlijstje toe te kunnen voegen. Die hadden we nog nooit eerder gezien!

Ondertussen keken we tussen pad 20 en 30 af en toe extra goed om ons heen ... maar geen Sneeuwuil te ontdekken. Toch waren we al heel tevreden met onze waarnemingen van het eiland. Op de laatste dag fietsten we toch nog maar eens pad 30 af. We tuurden langs het pad het veld in. En warempel, gewoon op 50 meter van het pad, op een hekje, zat zij kennelijk zeer in zijn nopjes een beetje om zich heen te kijken. Normaal gesproken zou je op zo'n plek hele hordes van de bovengenoemde lieden met aanverwante optische apparatuur verwachten maar daar was nu geen sprake van. We waren gewoon met z'n tweeën en hebben de Sneeuwuil zo lang kunnen bewonderen dat het me lukte om er door de telescoop heen een paar plaatjes van te schieten. Nu ik weer thuis ben en er nog eens aan terugdenk, vind ik de waarneming van de Rouwkwikstaart toch eigenlijk minstens zo waardevol. Een Sneeuwuil hoort helemaal niet op een Waddeneiland te zitten. Een paar weken later vernamen we dat het dier was doorgevlogen naar Terschelling. Ik hoop dat zij het heeft gered en inmiddels een plekje in een noordelijker streek heeft gevonden.

Kors Jan Snoeij

De secretaris ontvangt regelmatig vragen en mededelingen via het formulier op de website. Het betreft zaken van zeer wisselende aard en moeilijkheidsgraad. Ter illustratie noem ik er een paar: het gebruik van een kijker, een vraag over het ringen, over het verdwijnen van het scherm bij de plas bij Kelsdonk, over een spreekbeurt over vogels, over hoe maak ik mijn tuin vogelvriendelijker en over perikelen rondom een mogelijk nest van de Slechtvalk op een torenflat bij het Zaartpark. Zeker de moeilijkere gaan door naar Kees van der Krift, die ervoor zorgt dat ze beantwoord worden, zo nodig na raadpleging van andere deskundigen binnen of buiten de vereniging. Dit is overigens onderdeel van de nieuwe taakverdeling binnen het bestuur. Een onderwerp dat vaker aan bod komt is de schade die wordt aangebracht aan de natuur door loslopende honden. Het bestuur is van plan daarover een artikel te plaatsen in de weekbladen. Ook heeft het over dit onderwerp contact met de gemeente. Waarschijnlijk heeft er al voor de publicatie van dit Hupke een gesprek plaatsgevonden met iemand van de afdeling Toezicht en Handhaving.

We hadden het al even over de nieuwe taakverdeling binnen het bestuur. Op de laatste algemene vergadering zijn er twee nieuwe bestuursleden benoemd, Kees van der Krift en Fred Pardoel (secretaris) en een lid is herbenoemd, Ellie Pruiksmas (PR en communicatie). Verder is gemeld dat Kors Jan aftredend voorzitter is, maar de functie blijft waarnemen totdat zich een opvolger heeft aangediend (en is gekozen). Afscheid als bestuurslid hebben we genomen van Eric van Damme (secretaris) en Willem Veenhuizen (was biosecretaris, maar zal zeker nog wel adviezen blijven geven), die wij ook hier nogmaals nadrukkelijk willen bedanken voor hun bijdrage aan de vereniging. Zeker op het moment van zo'n bestuurswijziging zijn afspraken over de taakverdeling aan de orde. Ik noem nog het volgende, vanwege het praktische belang. Hettie van Lint is de coördinator van de werkgroepen en zij en Kees van der Krift zijn tevens coördinatoren voor de excursies.

Op het gebied van de ruimtelijke ordening is er weinig nieuws te melden over een aantal lopende zaken, zoals vermeld in het vorige Hupke. De zitting over de Boskamers is geweest, maar inschatten wat de uitspraak zal zijn is onmogelijk. Wel zijn er aanwijzingen dat er ruimte bij de partijen (Vitalis, gemeente Breda) is om naar alternatieven te zoeken.

De opzet voor de lezingen en excursies in het kader van de "Vier Jaargetijden", samen met KNNV en IVN, lijkt voor vervolg vatbaar. Het bestuur zal hier verder onderzoek naar doen. De zomereditie is de laatste van de serie. Een dergelijke samenwerking van organisaties wordt vaker besproken tijdens het overleg op dinsdagochtenden op Wolfslaar, waar doorgaans in ieder geval KNNV en IVN vertegenwoordigd zijn. Komende tijd wordt er gekeken naar intensievere vormen van samenwerking. De "Vogelboulevard" in de Emerput is besproken met wethouder Akincy. Heel prettig is dat hij veel belangstelling heeft getoond voor de ideeën en ook al enkele toezeggingen heeft gedaan, zij het met enige slagen om de arm. De oeverwaluwenwand in de Waterkokers is geïnspecteerd en goed bevonden. De knotwerkgroep zal het onderhoud voor haar rekening nemen.

Intussen is de website vernieuwd. Een mooie optie is dat statistieken van het websitebezoek kunnen worden gegeven. Deze zullen zeker in het jaarverslag gepubliceerd worden en wellicht vaker op andere plaatsen. Een eerste indruk is dat de website heel goed bezocht wordt!

Vogelrijk Brabant

Hoeveel vogels zullen er in Noord-Brabant voorkomen? Als wij de aantallen van de meest voorkomende soorten bij elkaar optellen zal het wel om een miljoen vogels gaan, ongeacht in welk seizoen.

Maar er is een, goed in schuren verstopte, soort die wij niet levend te zien krijgen: de Kip. Een soort die zo weinig waargenomen wordt noemen wij vogelaars zeldzaam.

Volgens de provincie zijn het er 16 miljoen, alleen in kaalgeplukte en bevroren toestand te zien als plofkip in de koelvitrites van supermarkten.

Alleen de buurman heeft wat kippen wat goed te horen is: in de vroege ochtend kraait de haan. Het komt door zijn liefde voor de eieren; als ze niet meer leggen gaan ze de soep in. Eigenlijk zijn ze te duur aan kippengraan maar de kwaliteit ervan is veel beter dan van eieren uit de winkel.

Dieren als industrieproduct die in zes weken voldoende zijn gegroeid om machinaal geslacht te worden. Hoe kan het: van een klein kuiken in zes weken naar een kip van twee kilo?

Als er zoveel vogels op een kleine oppervlakte gehouden worden is de kans groot dat er allerlei ziekten uitbreken daarom worden ze volgestopt met antibiotica. Wij mensen krijgen dat met het kippenvlees ook binnen en als wij ziek worden werkt antibiotica als geneesmiddel niet meer, de dokters zijn radeloos.

Nederland is het land met de grootste veedichtheid ter wereld: 96 miljoen dieren tegenover 16 miljoen mensen op een kleine oppervlakte. Het gevolg is uitstoot van ammoniak en fijnstof, bodem- en watervervuiling met mest, overbelaste gebieden en massale ruiming bij het uitbreken van ziektes. Provinciale Staten van Noord-Brabant hebben geen paal en perk willen stellen aan de uitbreiding van megastallen. De veehouderij zou rekening moeten houden met de volksgezondheid en het dierenwelzijn in balans met natuur en landschap.

Biemeeus

Heilige Ibis in de Zonzeelse Polder!

Op maandagochtend 7 april jl. zag ik in Zonzeelse Polder achter een 'vennetje' een hele grote, zwart-witte vogel foerageren. Ik moest even goed met mijn ogen knippen: ik zag daar een Heilige Ibis lopen! Prachtig statig kuierde de vogel al foeragerend rond. En wat een enorme kromme zwarte snavel heeft hij. Dit was geweldig genieten, maar wat deed deze vogel hier in ons land?

Bij Vogelbescherming Nederland lees ik dat de vogel eigenlijk in Afrika thuishoort. In Europa heeft de Heilige Ibis zich vanuit vogelparken en dierentuinen weten te handhaven in het wild, zo ook in Frankrijk. De vogels die in Nederland gezien worden, zouden van de Franse populatie afkomstig kunnen zijn. Er zijn zelfs recent al broedgevallen vastgesteld in het Botshol in de provincie Utrecht.

Nu vraag ik me dus af: zal ook deze vogel -net als de Nijlgans- over een aantal jaren hier 'gewoon' zijn? Nou ja, één voordeel is er wel: de Heilige Ibis vind ik heel wat 'knapper'!

Mariëtta Peters

Workshops, aansluitend op de cursus inventariseren volgens de Sovon-methode

Op aandringen van de cursisten van de Sovoncursus inventariseren werden in het voorjaar 2014 twee workshops gegeven: als eerste Het digitaal invoeren van gegevens en als tweede Vogelgeluiden. Beide workshops waren dan ook vooral bedoeld voor de bovengenoemde cursisten, ter ondersteuning van hun inventarisatieveldwerk.

De workshops werden gegeven door ervaren vogelkenners, door hun inventarisatiewerk bij Sovon goed bekend met zowel de theorie als vooral met de praktijk. Hun praktische tips vanuit eigen veldwerk, oplossingen voor de problemen van de toehoorders, hun inzet en geestdrift werkten begeisterevend. Niet alleen voor beginnende, zeker ook voor meer gevorderde en ervaren vogelaars. Jammer dat technische problemen er voor zorgden dat de workshops niet op het afgesproken tijdstip, 19.30 uur, maar pas later konden beginnen.

Digitaal invoeren van gegevens

Willem Veenhuizen, John Frijters, Raymond van Breemen en Charles Brosens)

Tijdens de workshop Het digitaal invoeren van gegevens werd voor alle vragen en problemen uit de praktijk een afdoende oplossing gevonden

Deze workshop zou, aansluitend op de iets anders vormgegeven cursus inventarisatie, iedere twee jaar gegeven kunnen worden. als bij de leden aan zowel cursus als de betreffende workshop behoefte blijkt te bestaan.

Vogelgeluiden

De tweede workshop, Vogelgeluiden, trok ook een aantal niet- inventariserende Vogelwerkgroepelieden. In totaal 45 mensen spitsten de oren om niet alleen de verschillende vogelgeluiden, maar ook de valkuilen, ezelsbruggetjes en praktische tips-voor-in-het-veld in zich op te nemen.

In het eerste deel werd aandacht besteed aan makkelijk met elkaar te verwarren geluiden en hoe dan toch de juiste vogelnaam bij het juiste geluid te vinden. Het tweede deel betrof het traceren van de verschillende vogelgeluiden uit een geluidsopname, bijvoorbeeld gemaakt in een moerasbos. Dit bleek voor velen, beginnende zowel als gevorderde vogelaars, net iets te veel van het goede.

Deze workshop zou jaarlijks, als daaraan behoefte bij de leden bestaat, in een iets andere opzet, gegeven kunnen worden, bijvoorbeeld voorafgaand aan de vogelgeluidenwandelingen van Marjo Bijl-Lips.

Agnes van der Sanden

Het zit er weer opl

We kunnen weer terugkijken op een geslaagde cursus "Vogels kijken voor beginners".

Het aantal deelnemers was dit jaar met 22 minder dan vorig jaar (35). Maar dat mocht de interesse en de gezelligheid niet drukken. Bij de excursies is het zelfs prettiger als er wat minder deelnemers zijn. Hoe meer zielen hoe meer vreugd gaat hier niet op. Hiervoor geldt: hoe meer zielen hoe meer er gepraat wordt. En dat komt het leren niet ten goede.

Voor 95 procent van de deelnemers voldeed de cursus helemaal aan de wensen en we ontvingen als gemiddeld eindcijfer zelfs een 9,2. Dus chapeau voor alle cursusleiders: (Hans van der Sanden, Harry van Vugt,

Leuke opmerkingen dit jaar:

"Veel geleerd, veel kennis maar ook verwondering over de schoonheid van de natuur en haar bewoners (vogels)."

"Lekker buiten in de natuur en meteen antwoord krijgen op je vragen."

"Genoten van de avonden en excursie en vooral van het enthousiasme van de sprekers en de liefde voor de vogels en de natuur."

"Voor een "non-profit"-organisatie vind ik het een goede cursus met veel enthousiaste docenten, goedkoop en gezellig."

En daar doen we het toch voor met zijn allen. Ook ik heb het weer een hele leuke en leerzame tijd gevonden. Hettie van Lint, nog bedankt voor de hulp bij het ontvangen van de cursisten.

Op naar de vervolgcursus in het najaar.

Jan Benoist

Coördinator Vogelcursus

Reservaat opgeofferd voor ganzen obsessie

Op de Castelreesche Hei (in beheer bij Staatsbosbeheer) verscheen vorig jaar een schiethut vanwaaruit op ganzen werd geschoten. Het gevolg was uiteraard dat alle vogels op het ven zoals eenden, steltlopers en Lepelaars daardoor verjaagd werden. In de winter heeft men zover bekend niet op wintergasten zoals Rietganzen geschoten.

Half maart 2014 is de ingestorte schiethut vervangen door takken waar achter de doodschietters zich kunnen verschuilen. De doodgeschoten ganzen blijven in het ven drijven en de hagelpatronen blijven liggen.

Vreemd dat een natuurbeschermingsinstantie toelaat dat slecht bekend staande schieters daar hun gang mogen gaan. De zomerganzen komen daar alleen rusten en richten geen enkele schade aan.

Het schieten heeft ook geen zin want steeds blijven er ganzen van elders, aangetrokken door het ven, het natuurreservaat bezoeken. Broedvogels zullen zich daar door de grote verstoring niet vestigen.

Als de beheerder van het natuurreservaat denkt voor tellen en inventariseren vrijwilligers te krijgen moet men zich wel eerst realiseren waar men mee bezig is.

Harry van Vugt

Martin van Leest ontvangt de oorkonde 'Uilenbeschermer van het jaar'

"Zijn enthousiasme wordt slechts geëvenaard door zijn tomeloze inzet, wat een garantie is voor de toekomst van

onze uilen. Kortom, de uilenbescherming is deze man zijn hartenbloed, wat kenmerkend is voor mensen die ergens in uitblinken.

Daarom heeft de 'Commissie Uilenbescherming Brabant' besloten deze bijzondere Bredase beschermer te belonen met de oorkonde 'Uilenbeschermer van het jaar'.

Deze komt Martin van Leest van de West Brabantse Vogelwerkgroep ten volste toe!"

Met deze afsluitende woorden werd Martin, tijdens de Provinciale Jaaravond Vrijwillige Bescherming Steenuil en Kerkuil, in het zonnetje gezet.

Uit handen van Jan Baan, directeur Brabants Landschap, werd de oorkonde in Theater De Speeldoos te Vught, overhandigd.

(Jan Benoist)

Blij verrast nam Martin de oorkonde en bloemen in ontvangst.

In zijn dankwoord bedankte hij Herman Schriks met wie hij vanaf het vroege begin de bescherming van uilen in West Brabant opstartte.

(Jan Benoist)

De West Brabantse Vogelwerkgroep feliciteert Martin met deze fantastische oorkonde!

Ellie Pruiksma

Vijf jaar juveniele Kerkuilen

Bij Kees Roovers aan de Rijsbergseweg zijn op 24 april jl. zes juveniele Kerkuilen door mij geringd.

Dit was voor het vijfde jaar op rij dat er Kerkuilen op dit adres hebben gebroed. Ik heb Kees daarvoor een oorkonde van Brabants Landschap mogen overhandigen. Dit was tevens het eerste adres waar ik uilen mocht ringen, in de voorafgaande jaren heeft Harry van Vugt (zie stukje van Jan Benoist) de uilen altijd geringd.

Het was een zeer vroeg broedsel en ook een behoorlijk groot legsel van acht eieren. Zeven daarvan zijn uitgekomen en alle jonge Kerkuiltjes zagen er goed doorvoed uit. Dit belooft een goed Kerkuilenjaar te worden.

Om dit heugelijke feit te vieren werden we door Kees getraakteerd op beschuit met muisjes.

Martin van Leest , Antoinette van de Wildt

Weer jonge ooievaars in Markdal

De Ooievaars op de nest bij Staatsbosbeheer trekken veel bekijks en worden ook veel gefotografeerd.

Het leek erop dat er bloed gevloeid was, een vreemd verschijnsel.

Daarom vroeg ik advies aan Wim van Nee, de specialist van STORK.

“De kleur behoort tot het normale kleurpatroon van Ooievaars. Het is doorbloede huid. Op de foto is het te zien omdat de Ooievaars kleppen. Ze maken dan ruimte in een soort keelzak waardoor het geklepper beter weerklinkt. Maar als ze dat doen dan strekt ook de huid van de keelzak waardoor dit beter te zien is door de kleine veertjes”.

Harry van Vugt

(Ellen Rijken)

Deze foto is genomen op 14 mei, een klein stukje van de snavel van de juveniele Ooievaar is zichtbaar.

Foto's van Ellen Rijken

Belevenissen in de Doenradestraat , maart april mei 2014

Het blijft 'zomers weer' alleen de eerste week van mei wordt het wat koeler 10-15 graden Celsius en eindelijk wat natter. Veel soorten zijn zelfs een maand eerder hier terug in de broedgebieden of vogels die het gehele jaar hier blijven zijn eerder met nestbouw en broeden begonnen (bijvoorbeeld de Spreeuw)

We voeren nu alleen nog maar een beetje strooivoer (een paar handjes) op de plank en in het gras. Snel komen de Kauwen aangevlogen en soms nog eerder een paartje Merels. Hoe ze het toch weten, of de regelmaat van het voeren of het gebied wordt scherp in het oog gehouden.

Na de Kauw, soms wel tien exemplaren, komen Merel en Houtduif, alleen of ook met z'n tweeën. Het voer is op deze manier natuurlijk snel op. Alles wat op de plank komt wordt door deze bonken letterlijk met de vleugels van de plank geslagen. En -wat niet zo leuk is- deze forse duiven schijten dan met behoorlijke flatsen op het balkon.

De Koolmees heeft in en rond de tuin flink gezongen en soortgenoten en Pimpels weggejaagd. Terwijl ik dit tik (8 mei), zijn ze vanochtend uitgevlogen. Dre heeft ze geringd, het waren negen jongen. De laatste was een stuk kleiner, deze zal het waarschijnlijk niet redden; er zijn in een nest altijd wel zwakkelingen aanwezig.

Die Turkse Tortels zijn maar af en toe op het voer aanwezig, ze koeren wel in de omgeving en bij de burens, maar komen dus weinig op de plank.

De Pimpelmezen komen af en toe in de tuin, ze worden dus verjaagd door de nestelende Koolmezen. Wel hebben de Pimpels in de buurthuinen ergens een nest.

Af en toe komt de Winterkoning al scheldend, tetterend de tuin in, er zal wel weer een kat rondstruinen denk ik dan. Tot heden is nog steeds aanwezig. Datzelfde geldt voor de Groenling, nog steeds hoorbaar in de achterthuinen. Al komt die bij mij ook niet meer op de voerplank.

Maar dan de Heggenmus, alleen of met twee is hij elke dag wel in de tuin aanwezig, af en toe wat zaadjes van de plank halend of zoekend op de grond. Ze zullen vast wel in de directe omgeving ergens een nest hebben.

De Vink, man en vrouw, zag ik tot begin april op het voer en in de tuin, soms stevig zingend; daarna was hij niet meer te zien maar nog wel een enkele keer zingend te horen in de lindebomen.

Het Roodborstje heb ik al een aantal dagen niet meer gezien of gehoord, stilte bij de nestbouw...of gewoon verdwenen.

Op 6 mei verschenen eindelijk de eerste Gierzwaluwen rondom de tuin. Meestal zijn rond 30 april terug uit het verre Afrika, maar nu, ondanks het goede weer dus niet.

Zo zie je maar weer: bij de voor- en de achterdeur in de stad is veel vogelleven te aanschouwen!

Willem Veenhuizen

Stadsvogelexcursie 10 maart 2014

De eerste stadsvogelexcursie van dit jaar vertrok zoals ieder jaar vanaf de Grote Kerk en ging via het Stadserf, de Veemarktstraat, en de Catharinastraat en door het Valkenberg terug naar de Grote Markt.

Met negen personen hebben we weer het een en ander van het vogelleven waargenomen.

Terwijl ik nog bezig was met de inleiding, riep Maatje (de Nijs) enthousiast: hij /zij zit er weer!, De Slechtvalk! We waren amper met de excursie begonnen of we troffen al een zeldzame verschijning in de stad. Al en paar jaar worden er rondom de toren Slechtvalken waargenomen. Hopelijk volgt er nu broedsucces. Dit keer was het een vrouwtje dat goed te zien was op ene torentrans.

Verder op de Markt zaten Stadsduif, Turkse Tortel en Spreeuw.

Op het Stadserf waren op de daken en in de klimop langs de oude muur vele Huismussen te horen. We telden wel negen tjilpende mannetjes, zowel in de dakgoot als boven op het dak.

Hier waren ook Houtduif, Ekster, Kauw en enkele overvliegende Kleine Mantelmeeuwen te zien.

In de Veemarktstraat was het stil, op een Koolmees na.

Toen we het Valkenberg ingingen zagen we meteen enkele Spreeuwen en Eksters. Plotseling waren daar ook de zang van een Heggenmus en het 'lichte lachje' van de Pimpelmees. En daar klonk de roffel van een Grote Bonte Specht; die vogel mag je wel verwachten in een park met zulke oude bomen, evenals de Boomklever en de Boomkruiper!. De Winterkoning was ook van de partij, zijn harde schelle zang is niet te vergeten.

De vijver en de singel zijn altijd wel goed voor het zien van een Meerkoet, Waterhoen en er was zelfs een paartje Futen, die elkaar het hof maakten tijdens de nestbouw.

In de verte hoorden we nog een Zwarte Kraai, en het gekraakeel van een 'Bredase' Gaai, voorheen bekend als Vlaamse Gaai.

Tenslotte was nog een Tjiftjaf te horen; deze vogelsoort was al een aantal dagen terug uit Afrika, vroeger terug vanwege het fraaie 'zomerweer'

In de gracht van het kasteel zwommen nog twee mooie Canadese Ganzen, in het geheel niet schuw, Parkganzen geworden...

We keken op het einde nog even naar boven in de toren van de Grote Kerk of we de Slechtvalk nog zagen. En ja hoor, het vrouwtje beneden op dezelfde torentrans en nu ook het mannetje op een trans daar weer boven. Zo was goed het verschil te zien in grootte: het vrouwtje is doorgaans bij roofvogels wat forser dan het mannetje.

Toch weer een fraaie ochtend met in totaal 25 soorten.

Willem Veenhuizen

Gaai

(Hans van der Sanden)

Alle begin is moeilijk

Ik weet nog precies hoe mijn belangstelling voor vogels werd gewekt. We waren net vanuit Den Haag naar Friesland verhuisd (1992). We gingen in een boerderij wonen met een 'ülenbord' maar het onze was dichtgezet met glas. Er kon dus geen uil in of uit. Na enig zoekwerk vond ik een timmerman die zo'n nieuw uilengat kon maken en dat bij ons inbouwen. Ik heb toen zelf een kerkuilenkast gebouwd van materiaal dat nog in de schuur lag. Weldra ging toen een Kerkuil bij ons broeden. Ik was natuurlijk stiknieuwsgierig en wilde daarom weten wat er gebeurde. Dus ik kijken en, ja hoor, er was een ei en een jong. Dat leverde mijn eerste verstoorde nest van een Kerkuil op en een wijze les: verstoor geen jonge Kerkuilen!

De kast heb ik gebouwd volgens een tekening in het boek van Johan de Jong. Hij heeft een boek geschreven over Kerkuilen en daar stond een werktekening in. Zijn boek was ook het eerste boek over uilen dat ik kocht. Ik had al veel langer een Peterson: 'Vogelgids van alle Europese vogels'.

Bij Johan heb ik toen ook mijn eerste cursus vogelgeluiden gevolgd. Daar leerde ik dat er veel meer soorten vogels zijn die je hoort dan die je ziet. Ik vond en vind het nog steeds moeilijk. Het handigste is als je meegaat met iemand met meer kennis, dan leer je het makkelijker. Zo leer ik nog steeds veel van Gert van der Hart, die vlakbij woont en waar ik zo nu en dan mee op pad ga. Ik vind het verbluffend dat hij ze zo goed kent. Ik ging ook vaak met Cor van der Lee op pad. Samen met hem ben ik in deze regio met de Kerkuilen begonnen en dat doe ik nu met Rob Burgmans. Uilen blijven mijn favoriete vogels.

Ik deed ook de Vogelcursus voor beginners bij de West-Brabantse Vogelwerkgroep. Ook daar heb ik veel van geleerd maar de vele vogelgeluiden blijven moeilijk voor me. Soms denk ik dat je muzikaal moet zijn om vogelgeluid goed te onderscheiden.

Nu gebruik ik het boek van Lars Jonsson: 'Vogels van Europa' en de zakgids van Peter Hayman. Voor sommige soorten heb je eigenlijk twee boeken nodig. Het ene geeft bepaalde kenmerken en het andere vult dat aan. Voor de geluiden heb ik ook de cd's van Nico de Haan.

Als ik vogels kijk let ik vooral op hun gedrag en waar ze zitten. Ik vind de ecologie ervan interessant, dus waar is de vogel aanwezig en met welk biotoop gaat dat samen. Ik was laatst met Rob op pad en hij lokte zowaar een Patrijs met zijn iPhone. Dat is ook verrassend om mee te maken. Zo kregen we de Patrijs dichterbij, terwijl we op zoek waren naar Steenuilen.

Jan Broekman / Piet van Iersel

Ringer in hart en nieren

Afgelopen jaar heeft Harry van Vugt na zeker vijftig jaar ringwerk zijn ringen en zijn ringtang aan de wilgen gehangen. Of eigenlijk ook weer niet want hij heeft de ringtang en bijbehorende attributen tijdens onze jaarlijkse uilenavond overgedragen aan Martin van Leest. Hiermee is het belangrijke ringwerk van in ieder geval de Kerk- en Steenuilen veilig gesteld voor hopelijk weer vijftig jaar.

Zo lang ik Harry ken en dat is al meer dan veertig jaar ringt hij vogels. En het sprak vanzelf dat ik met hem mee mocht

als ik daar gelegenheid voor had. Jaren geleden zaten we op de eendenkooi vanuit het ringershuisje naar de vinkenbaan te staren, vol spanning. Vallen de overtrekkende Vinken en Sijzen op de baan of in de kale takken naast de baan? Op de baan zaten de lokvinken aan hun broekje in volle afwachting van de soortgenoten. Nee, nog even wachten met het net dichttrekken, er zitten nog twee Kepen in de rijstakken, die vallen ook zo op de baan en dan hebben we ze allemaal. Intussen controleerden we ook nog de mistnetten die in de bosjes opgesteld stonden op Tuinfluiters, Zwartkoppen, Kool-, Pimpel-, Matkop-, en Staartmezen, Merels en Zanglijster. Alles wat tijdens de trek de eendenkooi in Terheijden passeerde moest wel in de netten terecht komen.

Dat waren nog eens spannende tijden. Later is er ook een aparte leeuwerikenbaan aangelegd en ook dat gaf de nodige spanning. En wat hebben we een koffie gedronken en af en toe een Jägermeisterke. En wat hebben we een kou geleden tijdens het eindeloze wachten. Maar binnen brandde wel het kachelkje.

Ook heeft Harry in zijn ringersbestaan heel wat zwaluwen geringd. Ieder jaar togen we met een groepje naar de Schuddebeurs bij Lage Zwaluwe om de Huiszwaluwen te ringen. Er zaten gemiddeld wel een dikke honderd nesten. De Boomvalk kreeg in de gaten dat als we de gevangen Huiszwaluwen weer loslieten deze even hun oriëntatie kwijt waren. Hij maakte daar dankbaar gebruik van. En altijd kwam Thijs van de molen even een praatje maken. Kolonies met Oeverzwaluwen waren in West-Brabant ook niet veilig want ook die werden jaarlijks opgespoord, geteld en geringd als dat maar even kon. Ook op de vele buitenlandse reizen in Europa nam Harry altijd wel een paar stokken en een netje mee om onderweg nog wat te verschalken, maar het is er bij mijn weten nooit echt van gekomen.

En niet te vergeten de weidevogels: als Kieviten en Wulpen jongen hadden en hij kon ze verschalken dan werden ze snel van een ring voorzien. Torenavalken langs de weg konden worden geringd door ze te vangen met een speciaal valletje met een levende muis erin.

Ik weet niet hoeveel vogels Harry geringd heeft maar dat het er vele duizenden zijn dat weet ik wel zeker. De terugvangsten van de vogels van al die jaren hebben zeker veel bijgedragen aan wat we nu weten over het trekgedrag van "onze" gevederde vrienden.

Harry, namens de vogels bedankt voor je tomeloze inzet al die jaren.

Jan Benoist

Roofvogeldag 2014

Zoals elk jaar was er ook dit jaar een landelijke roofvogeldag in Meppel, deze keer op 22 februari. Het was alweer voor de twintigste keer. Ondergetekende, die nog niet zolang vogelt, was daar erg nieuwsgierig naar en wilde graag mee.

De meeste leden van de roofvogelwerkgroep lieten verstek gaan, het is namelijk een eind rijden. Dus was er nog plaats in de auto. John Frijters was de chauffeur en natuurlijk was Raymond van Breemen als coördinator van de roofvogelwerkgroep, ook van de partij. Al vroeg werd ik opgehaald, de ontvangst was al om 9.30 uur en het was een lange rit. Dat ik met echte vogelaars meereed bleek al snel. De teller lag klaar en het was de bedoeling dat onderweg alle roofvogels en andere bijzondere soorten, zoals bijvoorbeeld de Grote Zilverreiger geteld werden. Aan mij hadden ze niet zoveel. Met 100 kilometer per uur over de snelweg rijdend vogels spotten is voor iemand die nog niet zolang vogelt, en ook nog last heeft van wat wagenziekte, niet makkelijk. De chauffeur vogelde vrolijk mee wat ik soms wel eng vond. Gelukkig was het rustig op de weg en zijn we heelhuids en op tijd aangekomen, waarna John gelijk op zoek ging naar boeken en Raymond en ik naar de koffie.

Om 10 uur begonnen de lezingen.

Over een jarenlange driehoeksverhouding van Buizerds: een vreemd gezicht om twee vrouwelijke Buizerds op één nest te zien zitten en zelfs elkaar te zien voeren. De vraag was of dat nu evolutionair zijn voordelen heeft. In eerste instantie denkt men van niet, maar eigenlijk was daar de onderzoeksperiode te kort voor.

Een lezing van Almut Schlaich: zij doet al langer onderzoek naar Grauwe Kiekendieven en er is een app ontwikkeld, "vogel het uit", waarmee ze de burger kan betrekken in het onderzoek, wat zeer nuttige informatie kan opleveren (zie: www.vogelhetuit.nl). Almut is een enthousiast vertelster, misschien kennen sommigen haar wel. Ze is al eens in het radioprogramma "Vroege Vogels" geweest.

Lezing

Er volgde een lezing over grensoverschrijdend onderzoek naar Bruine Kiekendieven. Tegenwoordig vliegen er een aantal rond met wingtags. Persoonlijk vind ik het geen mooi gezicht maar het levert wel een hoop kennis op. Dus vogelaars, zie je een Bruine Kiekendief, let goed op of hij/zij wingtags heeft en probeer ze af te lezen!

Voordat we aan de lunch konden beginnen was er nog een prachtig lied over de verhouding mens-Koolmees (van Freek de Jonge):

Als het koud is in de winter
Zit een Koolmees op mijn tak
En dan trekt de felle vrieskou
Dwars door Koolmeesjes verenpak
Ik hang dan pinda's aan een lijntje
En een flink stuk dik spekzwoerd
Zo wordt zij, ondanks de koude
Kogelrond door mij gevoerd
Als de winter is vergangen
Wordt het onvermijdelijk mei
En dan legt mijn trouwe Koolmees
Onherroepelijk een ei
Dat eitje moet een dankbetuiging
Voor mijn lijn met pinda's zijn

Daarom smaakt dat Koolmees eitje
Mij ieder jaar weer dubbelfijn

Tijdens de lunchpauze was er tijd om wat te neuzen (en te kopen) bij verschillende stands en met deze of gene een praatje te maken en kennis uit te wisselen.

Na de middagpauze ging het eerst over Schreeuwarenden, met name hun menu. Vervolgens over Wespendienven: er was onder andere een video over hoe een Havik, na ma Wespendif gemolesteerd te hebben (wat niet te zien was), twee wespendifjongen op hun nest doodknijpt en met beide tegelijk wegvliegt. Dat was even slikken: eten en gegeten worden.

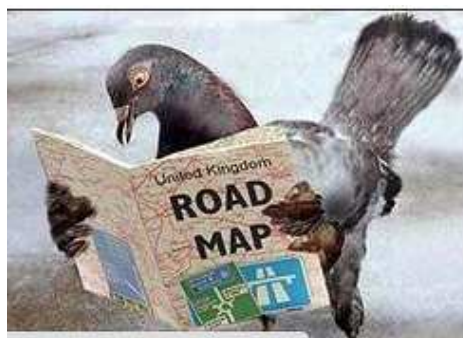
Vervolgd werd met het Monniks- en Lammergier- beheer in onder andere de Pyreneeën. Het waren hilarische beelden: hoe de gieren massaal afkomen op het voer dat met kruiwagens aangeleverd wordt. Ik moet zeggen dat het niet mijn manier van natuurbeleving is. Het is toch een vorm van eendjes voeren.

Rob Bijlsma

(Birds.com)

En op het laatst kwam Rob Bijlsma zelf aan het woord, over de "Fenologie van ongestuwde roofvogeltrek* in Nederland. De veranderingen in de afgelopen veertig jaar". Geen filmmateriaal, maar tabellen en grafieken. Dat lijkt saai maar was het totaal niet. Rob weet het met veel humor te vertellen.

Vervolgens was er nog tijd voor een drankje en een praatje en toen werd de tocht huiswaarts aanvaard. Die terugtocht begon al met een omweg. We waren Meppel nog niet uit of de heren dachten een Bruine Kiekendief te zien. Dat moest toch even gecheckt worden. De betreffende vogel vloog in tegenovergestelde richting dan wij reden, maar toch werd de achtervolging ingezet. Totdat we bij een spoorwegovergang kwamen met dusdanige hobbels dat er kans was dat een gewone auto daar nooit heel overheen zou komen. Men was niet zo fanatiek dat dit geriskeerd werd.. Dat viel me toch een beetje tegen! Wel is John er nog te voet achteraan gegaan, zonder resultaat overigens. Raymond en ik waren wijselijk in de warme auto gebleven. Enfin, toen weer de goede richting op met de teller in de aanslag. Omdat het al wat later was werd er besloten onderweg ergens wat te eten. Niet alleen het eten maar ook de locatie was belangrijk: op een plek waar er kans was op Raven. Het eten smaakte naar niks. Het zien van twee Raven maakte dat wat goed, hoewel ze voor mij te ver weg waren om ze te herkennen. Vogels aan hun vliegbeeld herkennen is toch iets voor zeer ervaren vogelaars. Daarna weer verder, al tellende. Met een spectaculaire waarneming: we zagen een Slechtvalk van een mast afkomen, op naar eten. Hij vloog achter de auto langs om daarna even naast de auto mee te vliegen -de snelheid was geen probleem voor de vogel- om toen een duikvlucht naar een Spreeuw te maken, tevergeefs. Raymond en ik hebben dat prachtig kunnen zien. En John, die zat te balen, die moest namelijk op de weg letten. Het was een stuk drukker dan die morgen.

Helaas werd het al snel donker en was het rijdende gevogel voorbij. Het was een hele mooie, leerzame en gezellige dag, ook dankzij het aangename gezelschap van John en Raymond.

De resultaten van onderweg:

Heen: 13 Buizerds, 1 Torenvalk, 13 Grote Zilverreigers, 2 Ooievaars.

Terug: 1 Bruine Kiekendief (of was het toch een Buizerd?), 1 Sperwer, 1 Slechtvalk, 2 Raven

Verder 1 ree, heel wat ganzen, en Knobbel- en Kleine Zwanen. En natuurlijk ook veel algemenere soorten.

Hannie van Gils

*Gestuwde trek kan het beste worden omschreven als verdichting van de stroom vogeltrek als gevolg van een reactie op het onderliggende landschap. Bij ongestuwde trek vindt er dus geen verdichting plaats.

Excursie Turnhoutse Vennen

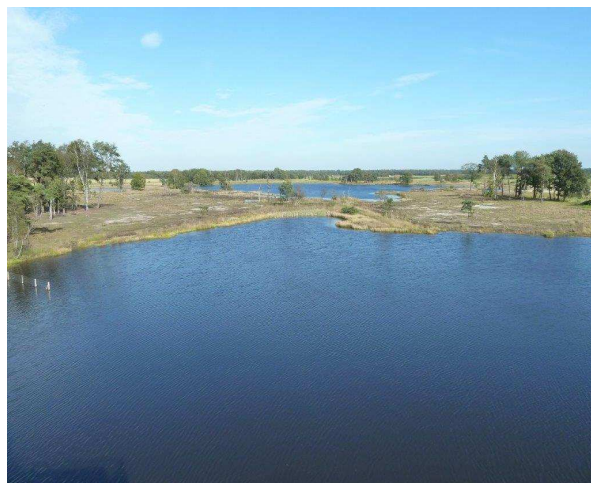
Een enthousiaste groep van meer dan twintig vogelaars verzamelde zich zaterdag 22 maart om 09.30 uur op het Schoolakkerplein. Een gevarieerde mix van pas beginnende tot zeer gevorderde vogelaars.

Martin van Leest nam ons mee naar de Turnhoutse Vennen, gelegen tussen Baarle-Nassau, Turnhout, Merksplas en Ravels. Een 80 hectare groot, afwisselend natuurgebied, met veel onverharde wegen, en mooie vergezichten.

Het was een dag met regen en zon, en een koude wind. Even zelfs een heel klein hagelbuitje. Gelukkig overheersten de droge perioden, zodat we toch heel wat soorten konden aftikken op ons lijstje.

Het beginpunt was de Klein Engelandhoeve, gelegen aan de weg tussen Baarle-Hertog en Turnhout. Het is het informatiecentrum voor dit gebied van Natuurpunt, een grote Belgische natuurvereniging. Je kunt hier parkeren en men heeft er voor de moe geworden vogelkijker eten en drinken, en de zo belangrijke wc.

We bevonden ons op de waterscheiding tussen Maas en Schelde. Je ziet het niet, maar het terrein ligt ongeveer 25 meter hoger dan Breda. Hier ontspringt ook de Mark, die via Merksplas, Wortel en Hoogstraten naar Nederland stroomt. Een ondiep gelegen leemlaag houdt het water vast in de verschillende vennen. Voorheen werd in dit heide-veengebied turf gestoken. Als natuurbeheersmaatregel is op het eind van de vorige eeuw de verrijkte landbouwgrond afgeplagd tot op de voedselarme zandlaag. Hierdoor kregen zonnedaauw, moeraswolfsklauw en duizendguldenkruid opnieuw de kans om te groeien. Het gebied is belangrijk voor weide- en trekvogels als broed- en foerageergebied. (voor meer info zie www.natuurpunt.be)

Inderdaad zagen we tijdens onze wandeling aardig wat Grutto's (op één plaats meer dan twintig tegelijk) en Wulpen. Veel Kieviten ook. In de vennen waren veel soorten ganzen, eenden en weidevogels te zien. Met dank aan diegenen die hun telescoop hadden meegebracht (en meegesjouwd) . Doordat er verschillende grotere en kleinere vennen en plassen zijn, konden we veel soorten goed bekijken. Bij een klein uitkijktplatform aten we in de koude wind onze boterhammen op met op de achtergrond het geroep van Kieviten, Wulpen en Grutto's. Wat wil een mens nog meer?

Tussen de velden staan stukken oud bos, waardoor we volop konden genieten van Boomklevers en -kruipers en de Grote Bonte Specht. We konden goed oefenen op het verschil in geluid tussen de Groene en de Zwarte specht.

Midden door het gebied loopt het zogenaamde Bels lijntje, de vroegere treinverbinding tussen Turnhout en Tilburg, nu een fietspad. Aan dit pad staat een uitkijktoren, waar speciaal voor ons even de Slechtvalk kwam poseren. Onderaan de toren scharrelde een min of meer tamme Muskuseend rond, die -geheel onbezorgd- bereid was al onze overgebleven boterhammen op te ruimen.

We hadden het gevoel dat we door de wind en de regenbuien nog een paar soorten gemist hebben. Een rondje van ongeveer acht kilometer leverde de volgende soortenlijst op:

Canadese Gans, Brandgans, Grauwe Gans, Nijlgans, Wilde Eend, Kuifeend, Slobeend, Krakeend, Bergeend, Wintertaling, Smient, Muskuseend, Fazant, Fuut, Dodaars, Aalscholver, Blauwe Reiger, Zilverreiger, Buizerd, Slechtvalk, Meerkoet, Waterhoen, Grutto, Wulp, Scholekster, Kievit, Witgat, Kokmeeuw, Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Stormmeeuw, Houtduif, Holenduif, postduif, Grote Bonte Specht, Groene Specht, Zwarte Specht, Graspieper, Witte Kwikstaart, Winterkoning, Heggenmus, Roodborst, Roodborsttapuit, Merel, Zanglijster, Tjijtjaf, Koolmees, Pimpelmees, Staartmees, Boomklever, Boomkruiper, Spreeuw, Ekster, Zwarte Kraai, Kauw, Huismus, Vink, Rietgors.

En er waren niet alleen vogels; we werden ook nog blij verrast door een haas, een eekhoorn en konijnen.

We moeten nog eens terug, want hoorden we nou wel of niet de Veldleeuwerik? En was er even een Tureluur, of niet? Verder weten we dat hier de Boomleeuwerik huist, dus die willen we ook nog even goed horen en zien. En de Zwartkop zou er toch ook al moeten zijn? Allemaal goede redenen om, te voet of per fiets, nog eens het gebied te doorkruisen.

Moe gekeken en met door de wind toch nog haast verbrande gezichten, sloten we de tocht af in de Klein Engelandhoeve, waar heerlijke koffie, soep of bier ons weer helemaal opwarmde.

Wilma Rasink

(Jan Benoist)

(Jan Benoist)

Nachtzwaluw, *Caprimulgus europaeus*

(Johanscherft.nl)

*De Nachtzwaluw of Geitenmelker heeft zijn tweede naam te danken aan een sage die al in de oudheid bekend was. De Latijnse naam *Caprimulgus europaeus* betekent geitenmelker. Het is een samenstelling van *capra*=geit en *mulgus*=melken, *europaeus*=in Europa voorkomend. Omdat deze vogels tijdens de schemering dikwijls om grazende dieren heen vliegen om de daar in de buurt vliegende insecten te vangen, geloofde men dat ze melk uit de geitenuiers zogen. Aan de snavelvorm is echter al te zien dat ze een geheel andere voedingswijze moeten hebben. Die brede, korte snavel die ver kan worden geopend is ideaal voor het vangen van nachtvlinders en kevers. De Nachtzwaluw is een warmteminnende insecteneter pur sang.*

Het uiterlijk

Naast de brede korte snavel die tot achter de ogen doorloopt beschikt de Nachtzwaluw over een uitstekend camouflerend verenkleed. Dat boomschorskleurige verenkleed is aangepast aan de grond waarop ze zich voornamelijk ophouden, afgezien van hun voedselvluchten. Het mannetje heeft bovendien witte vlekken op de vleugelpunten en op de buitenste staartpennen. Vrouwjes en jonge vogels missen die witte vlekken. Behalve op de grond rusten ze overdag ook wel op horizontale takken.

De Nachtzwaluw vliegt behendig en snel dankzij de lange, slanke vleugels. Evenals bij de uilen is de vlucht van de Nachtzwaluw geluidloos. Ze hebben zwakke poten waarvan de eerste teen naar achter is gericht. De middelste teen heeft een kamvormige, getande nagel. Daarmee kan de Nachtzwaluw stof en resten van insecten poetsen uit de borstels, die zich rondom de bek bevinden. De borstels beschermen waarschijnlijk ook de ogen tegen vleugels en poten van insecten. De ogen hebben in het licht van de koplampen van een auto een rode glans.

De Nachtzwaluw is overigens niet verwant aan de zwaluwen of de gierzwaluwen. In Zuid-Spanje, Portugal en Noord-Afrika komt de veel op onze Nachtzwaluw gelijkende Moorse Nachtzwaluw, *Caprimulgus ruficollis*, voor.

Verspreiding

De Nachtzwaluw komt alleen in de zandregio voor. In West-Brabant ligt het zwaartepunt van de verspreiding op de Brabantse Wal. Verder komen ze voor op de Strijbeekse

Heide en in de Chaamse en Rucphense Bossen. In veel bossen in de omgeving van Breda groeit de Blauwe Bosbes. Op plaatsen waar de Blauwe Bosbes in de struiklaag voorkomt heerst een koel en vochtig microklimaat op de bosbodem. Ongeschikt dus voor de Nachtzwaluw. Die zullen we dus ook weinig aantreffen in de Bredase bossen.

Laat in het voorjaar keert de Nachtzwaluw uit zijn winterkwartier in Afrika ten zuiden van de Sahara terug naar het broedgebied. De mannetjes arriveren iets vroeger dan de vrouwjes. Omdat de Nachtzwaluwen 's nachts aankomen wordt hun aankomst niet opgemerkt. Er zijn van deze soort geen betrouwbare fenologiegegevens bekend. De vroegste waarnemingsdatum voor Nederland is waarschijnlijk 11 april 1957. Op de meeste broedplaatsen worden deze vogels echter begin mei nog niet waargenomen. Begin oktober zijn de meeste weer terug naar hun winterverblijf. Nederland ligt aan de noordwestrand van het verspreidingsgebied. Dat loopt oostwaarts door tot ver in Rusland. De noordgrens van het verspreidingsgebied is Zuid-Scandinavië. Een verder opdringen van de soort in noordelijke richting is onmogelijk vanwege zijn aan de schemering aangepaste gezichtsvermogen.

Het gezichtsvermogen

Nachtzwaluwen kunnen goed zien bij weinig licht doordat ze beschikken over een groot aantal staafjes op hun netvlies. Bovendien beschikken ze over een reflecterend scherm achter het netvlies. Dit zorgt voor een extra lichtopvang. Uilen hebben het vermogen om zwakke signalen van meerdere oogzenuwen te combineren tot één sterk signaal, wat de lichtgevoeligheid van de ogen sterk vergroot. Nachtzwaluwen missen dat vermogen. Het gezichtsvermogen is daardoor relatief beperkt. Zodoende zijn de vogels gebonden aan voldoende licht tijdens avond- en ochtendschemering en aan nachten met voldoende maanlicht. Ze jagen dus vooral in de relatief korte schemering. Noordelijker is het in de zomer (waar het dan dag en nacht licht is) onmogelijk voor de Nachtzwaluw om te jagen op nachtvlinders en nacht-actieve insecten.

De beperking van het gezichtsvermogen brengt met zich mee dat de prooi ook voldoende groot moet zijn om te kunnen worden waargenomen tijdens de schemering. Het foeragegedrag van de Nachtzwaluw wordt dus mede bepaald door de hoeveelheid licht en de zichtbaarheid van de niet te kleine prooi. (o.a. Mills 1986).

De balts

De Nachtzwaluw wordt actief als de meeste dagvogels tot rust zijn gekomen. Tijdens warme avonden laten ze dan hun ver dragende snorrende zang horen. Het is een continu tjurr... onderbroken door korte doffere stukjes van een lager orrr. Dit bijna mechanische geluid doet denken aan een ouderwetse naaimachine. De roep klinkt als een stijgend tjuwiep dat af en toe wordt herhaald. Het mannetje vliegt tijdens de baltsvlucht snel tussen de bomen door, wentelt van de ene zijde op de andere en gaat zo nu en dan op een tak zitten om verder te snorren. Het vrouwje beantwoordt soms dit gesnor met haar roep. Een rustende Nachtzwaluw zit overlangs op een tak. Tijdens de baltsvlucht houdt het mannetje regelmatig zijn vleugels omhoog en spreidt dan gelijktijdig zijn staart. De witte vlekken op de buitenste staartveren worden dan zichtbaar. Vaak klapt het mannetje de vleugels boven zijn rug kletsend tegen elkaar.

In de vlucht is bij onraad een zacht maar doordringend 'koe-wiek' te horen. Het wijfje roept bij onraad 'kwiek'. De paring vindt plaats op de grond in de buurt van de toekomstige nestplaats. De mannetjes staken omstreeks juli hun territoriumzang.

De broedperiode

De Nachtzwaluw broedt op de overgang van stuifzand en droge zandige heide naar open bos. Jonge naaldhoutaanplant, brand- en kapvlakten zijn ook aantrekkelijk voor hem. Er wordt geen nest gemaakt. Het vrouwtje legt twee grijs-witte bruingevekte eieren op de kale grond. Door de camouflagekleuren is de broedende vogel nauwelijks van de omgeving te onderscheiden. Het vrouwtje neemt het grootste deel van de broedtijd op zich. Soms is er een tweede broedsel. Terwijl het mannetje dan de jongen van het eerste broedsel verzorgt, bebroedt het vrouwtje haar tweede legsel: een estafettebroedcyclus, distraction-display. Als enige soort in Nederland is de Nachtzwaluw hiertoe in staat. In koude of natte zomers blijft het echter bij één legsel. De Nachtzwaluw kan na een verstoring de eieren, achteruit lopend, over een afstand van enkele meters verplaatsen. De jongen komen na bijna drie weken uit het ei. De met dons bedekte jongen blijven overdag onder de veren van het vrouwtje. Maar als de schemering invalt worden ze actiever en trippelen rond. Ze bedelen om voedsel door de tastharen van de ouders aan te raken. Het dichte donskleed beschermt ze tegen de kou. Om aanvallers te verjagen richten de jongen zich hoog op en zetten de kop en halsveren op. Ook openen ze zover mogelijk hun grote bek en sissen luid. Als er jongen zijn is de alarmroep 'koewik- koewik- koewik' te horen. De ouders vertonen dan ook wel afleidingsmanoeuvres (stuntelig vliegen, met de vleugel slepen enz.) De periode van ei tot zelfstandig jong duurt ongeveer zes weken.

De schrijvers van sommige boeken verkondigen dat de Nachtzwaluw de eieren legt in het laatste kwartier van de maan. Als verklaring hiervoor wordt daarbij aangenomen dat de jongen dan uit het ei komen tijdens nieuwe maan. De wassende maan zou dan het vinden van voedsel voor de jongen vergemakkelijken

Insectenjacht

Nachtswaluwen jagen in de vlucht op vliegende insecten. Maar ze jagen ook vanaf een uitkijkpost op insecten op de manier van vliegenvangers. Ook trippelend over de grond kunnen ze insecten verschalken zoals krekels en mestkevers. Als het warm en rustig weer is zijn de activiteiten het grootst. Als het regent en koel is gaat de vogel minder op jacht.

Hongerslaap en koudeverstarring

In tijden van slecht weer vervallen Nachtzwaluwen in een hongerslaap om de magere tijden door te komen. Het lichaam verstart, het energieverbruik wordt minimaal en de lichaamstemperatuur daalt langzaam. Als deze de omgevingstemperatuur benadert stopt de daling. De vogel komt weer tot 'leven' als de weersomstandigheden weer geschikt zijn om op insecten te jagen. Deze merkwaardige eigenschap komt in de vogelwereld zeer zelden voor.

De toekomst

In 1930 begon de arealinkrimping in het noorden en westen van Nederland, later volgde de rest van ons land. De bevolkingsgroei met als gevolg daarvan de toename van de recreatiedruk, het gebruik van pesticiden in de land- en bosbouw en de habitatvernietiging hebben de populatie gedecimeerd. Door vergrassing van heidevelden als gevolg van verzuring en vermessing verdwenen de voor het nestelen benodigde onbegroeide plekken en nam waarschijnlijk ook het voedselaanbod af. Mogelijk hebben ook klimaatinvloeden in broed- en overwinteringsgebieden een rol gespeeld.

De grootschalige kap van bos op de Sallandse Heuvelrug ten behoeve van de Korhoenders gaf de Nachtzwaluwen hier een flinke impuls. Ook de lokale kaalkap in onze provincie zorgde voor een toename van de soort. In Drenthe heeft de kaalkap ten gunste van heide en zandverstuivingen slechts een gering effect gehad op de populatie. Op de Zuidoost-Veluwe verdubbelde de populatie in de jaren negentig bij een ongewijzigd beheer. Of de warme zomers van de jaren negentig hiervoor verantwoordelijk zijn is nog maar de vraag.

Hans van der Sanden

Literatuur

Sovon 1987, Atlas van de Nederlandse vogels
Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2002
Atlas van de West-Brabantse broedvogels 2007. Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen. NPN media, Breda
Vogelzang van Nederland, KNNV Uitgeverij
Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.

Nieuwe huisvesting voor Ooievaars rond Breda

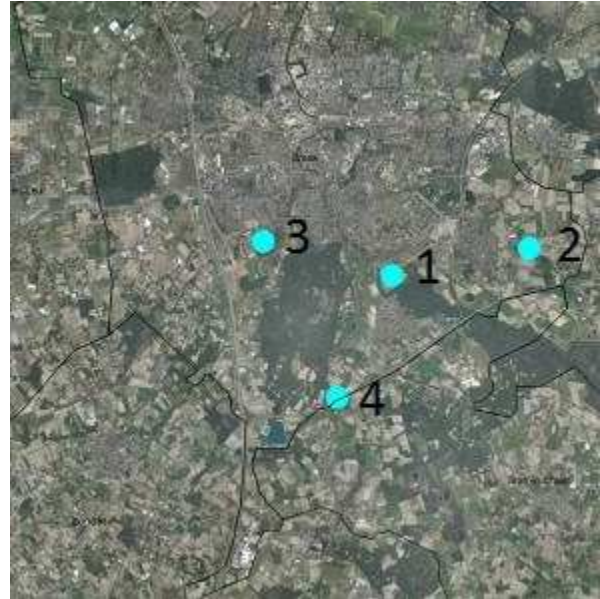
Op vrijdag 28 februari 2014 zijn er op een viertal plaatsen in het buitengebied van Breda palen met daarop een ooievaarsnest geplaatst.

Sinds 2012 zijn er weer broedende Ooievaars in de omgeving van Breda. Een paar Ooievaars heeft zijn intrek genomen op het dak van de boerderij van Staatsbosbeheer in het Markdal ten zuiden van Breda. In 2012 bleef het nog bij oefenen (het broedsel mislukte) in 2013 vlogen twee jongen succesvol uit. De beekdalen rond Breda zijn door herinrichting (het opnieuw laten meanderen van de rivieren en beken) en het gras-/hooilandbeheer (geen gebruik van chemische middelen) geschikt habitat voor Ooievaars. De Hoogenkamp, een bedrijf dat gespecialiseerd is in het bouwen van ooievaarsnesten, heeft in opdracht van de gemeente Breda de ooievaarsnesten geplaatst. De locaties waar de nesten zijn geplaatst zijn allemaal natuurgebieden in beheer bij deze gemeente. Henk van Zetten, de eigenaar van Hoogenkamp, weet te vertellen dat Ooievaars er een hekel aan hebben als de paal beweegt door de wind: vandaar dat de paal met daarop het nest voorzien is van drie steunpalen voor de stabiliteit. Spectaculair was het transport door de Gilzerwouwerbeek; hier moesten we met de kraan door de beek rijden om het gehele bouw pakket op de hoger gelegen locatie te krijgen. In de beek zijn op enkele plaatsen voordes aangelegd om met trekker en maaimachine van de ene naar de andere kant te komen om de aangrenzende hooilanden te maaien. Een voorde is van oudsher een doorwaadbare plaats in een rivier of beek. Ze komen alleen voor op zandgronden; in veengebieden kun je geen voordes aanleggen: de kraan zal wegzakken in de bodem. Op de Grote Akker bij Wolfslaar stond al een paal met een nest. Deze is in de loop der jaren in verval geraakt. Er is bewust voor gekozen om deze te laten staan: Ooievaars kijken graag vanaf een ander hoog punt naar hun nest, bovendien wordt de paal ook als uitkijkpost gebruikt door de Torenvalken die al een aantal jaren succes vol broeden op de Grote Akker. Op 17 maart was een paar Ooievaars geland op het nest bij Wolfslaar en toonde baltsgedrag. Vooralsnog gaan we er vanuit dat dit het broedpaar is van het Markdal (dat dit jaar ook weer aanwezig is op boerderij van SBB) dat een uitstapje maakte. Alleen als op beide locaties op zelfde tijdstip Ooievaars gezien worden, is bewezen dat het een ander koppel moet zijn.

Al de nestpalen op die in het Markdal na zijn vanaf wandelpaden goed te zien. De paal in het Markdal is goed te zien vanaf het aanliggende fietspad.

Samenvattend.

Soort / nest	Locatie	X	Y
Ooievaar 1	Wolfslaar	114188	396850
Ooievaar 2	Gilzerwouwerbeek	117739	397550
Ooievaar 3	Schipperspad	110879	397728
Ooievaar 4	Markdal	112788	393720

De locaties

De paal wordt gestabiliseerd

(Raymond van Breemen)

Het bouw pakket

(Raymond van Breemen)

Raymond van Breemen

Bronnen:

De Hoogenkamp www.ooievaarsnesten.nl

Vlijtige vogels

Het voorjaar is extreem vroeg dit jaar, dat zal iedere vogelaar met blijdschap in het hart gemerkt hebben. Zo hoorde Vogelaar al op 15 januari de eerste heldere klanken van de Grote Lijster. Dat kon toch niet waar zijn? Jawel, enkele dagen later klonk zijn zang weer. Vanaf medio februari barstte het echt los. Mezen maakten elkaar begin februari al het hof en begonnen de nestkasten stuk voor stuk te inspecteren. Wij stonden versteld van al deze vroege hormoononrust bij alle vogelsoorten. En het was ook wel wat zorgelijk, stel dat er toch nog Siberische kuu zou komen, wat dan met al die vroege nestelaars? Tot grote verrassing van iedereen, inclusief de meteorologen bleef de winter echter uit.

Blijkbaar wisten de vogels dat al langer, begonnen eerder met territoriumstrijd en veel trekkers kwamen eerder terug van hun winterverblijven. Die hebben om wonderlijke reden geen weerbericht nodig om te weten hoe het weer bij ons is.

Op 9 april werd Vogelaar wakker en hoorde de roep van de Bonte Vliegenvanger: "Nee, dat kan toch niet, die was er vorig jaar pas rond 5 mei, dat heb ik vast niet goed gehoord". Maar de dag erop was de roep er weer en even later aan het ontbijt liet een prachtig mannetje Bonte Vliegenvanger zich zien. De hele dag riep hij om te laten horen waar hij zat. Vrouwlied moest hem bij aankomst enkele dagen later natuurlijk wel direct weten te vinden.

Ondertussen had het paar Pimpel al enkele weken de betonnen nestkast, die zij (of hun nazaten) ieder jaar bezetten al in beslag genomen. Nestmateriaal werd aangevlogen en de beetje kapotte zitting van de tuinstoel bleek aantrekkelijk materiaal om ook toe te voegen. Hoe sterk kan zo'n vogeltje zijn om net zo lang aan het nylon te rukken totdat hij weer wat draad en pluis had om het huis mooi mee in te richten. Koolmezen hebben enkele nestkasten al in gebruik en op moment van schrijven van dit stukje, de laatste dagen van april, is er al kroost bij hen en Pimpel uit het ei gekomen. Staartmees heeft een kunstig nest geweven tussen de takjes van de Fijnspaar. Merelparen hebben nesten gebouwd in het houthok, de carport en in laurierstruiken. Zanglijster en Grote Lijster vliegen af en aan naar de toppen van de Grove Den. Een angstige plek met veel vijanden om je heen als Eekhoorn, Kraai, Sperwer etcetera.

De donsveertjes van ons toom Noord-Hollandse Blauwe kippen blijken jaarlijks bij bijna alle vogelsoorten geliefd om het nest zacht en warm mee aan te kleden, dus ook daar wordt hevig mee gesjouwd.

Aan al die vlijt om hun nest te bouwen gaat vaak een hevige strijd vooraf tussen vogels van gelijke soort of van verschillende soorten die hun oog op dezelfde vogelwoning hebben laten vallen. Uiteindelijk winnende meest agressieve, of het koppel dat het beste samenwerkt om een rivaal te verdrijven.

Allereerst waren daar de twee paartjes Pimpel die het op het betonnen huis voorzien hadden. Menige vechtpartij, dagen achter elkaar, waarbij Vogelaar dacht dat het op leven en dood beslecht zou worden. Uiteindelijk was duidelijk welk koppel gewonnen had en het andere paar verdween uit het gezichtsveld van Vogelaar. Genoeg andere nestgelegenheden hier overal, mijmerde Vogelaar. Groter was de ontsteltenis van Vogelaar toen het pimpelkoppel zich enkele weken later weer vertoonde en in gevecht ging met man Bonte Vliegenvanger. Die zat al

dagen trouw bij de nestkast aan de vijver in de berk te roepen. Weldra zou vrouwlied opduiken en konden ze aan gezinsuitbreiding beginnen. Die droom van Vogelaar werd wreed verstoord door het agressieve koppel Pimpels. Twee volle dagen zaten zij de Bonte achterna, duikelden over hem heen, dwongen hem tegen de grond, volhardden zij in hun achtervolging. Uiteindelijk gaf de Bonte op en tot grote teleurstelling van Vogelaar was hij daarna niet meer te zien. De Pimpels zijn nu bezig hun kast in te richten en kiezen net als ander paar Pimpel ook voor het nylon van de stoel, opmerkelijk! Na terugkeer van vakantie bleek tot groot plezier van Vogelaar dat Bonte Vliegenvanger een andere nestkast had bezet en waren ze druk met strootjes door de piepkleine opening naar binnen te krijgen. Waarom zo'n kleine kast gekozen?

Maar toppunt van al die vlijtige vogels is toch wel die mannetjesputter van een Winterkoning. Dapper en luidkeels roept hij 's ochtendvroeg naast het slaapkamerraam "kom kijken lief, ik heb nog een mooi nieuw woninkje voor je gebouwd". Hij vliegt met zoveel bouw materiaal dat hij moeite heeft om in een rechte vlucht naar het nest te komen. Zijn vlucht eindigt op het bankje, een deel van het nestmateriaal valt, met de rest doet hij een tweede poging en jawel, in een rieten mand tegen het huis heeft hij tussen wat achtergebleven kersttakken een mooi rond mos- en bladnest gebouwd dat bijna af is. Een ander nest had hij al gebouwd om de hoek in de carport, en nog een ander vooraan in de beukenhaag en hij was ook nog bezig met eentje in de andere rieten mand. Zoveel vlijt om zijn vrouwtje te verleiden om voor een van zijn mooie nesten te kiezen, daar kan eigenlijk geen enkele vogel tegenop. Zeker als je in aanmerking neemt hoe klein die Winterkoning is, een vlijtige mannetjesputter eerste klas.

Ondertussen is de lente al in het stadium van volle bloei en zullen binnenkort veel eitjes uitkomen. Dan zien we nog meer vlijt om alle hongerige bekken gevuld te krijgen en kunnen we volgen welke nesten succesvol zijn. Dat zijn weer veel bijzondere momenten die ons Vogelaars te wachten staan.

Mary Holleman

Golfbaan-tellingen 2014

Op 19 april 2014 hebben tien leden op vijf golfbanen vogels geteld.

Het was een succes; de banen worden steeds interessanter voor vogels.

Voor de golfers was zes uur blijkbaar te vroeg want het aantal deelnemers uit die categorie viel tegen.

Opvallende soorten waren o.a. Velduil, Appelvink en Waterral.

Deelnemers: Piet van Iersel, Harry van Vugt, Marjo Bijl, Ria Lambregts, Wilma Rasink, Jan Wijnhoven, Eric Corssmit, Jo Vandeweyer, Cees Jansen sr, Cees Jansen jr.

Harry van Vugt

Onderzoek + inventarisaties + verslagen

Golfbaan tellingen

19-apr-14	Toxandria Molenschot	Princenbosch Molenschot	Albatros Prinsenbeek	Bergvliet Oosterhout	de Haenen Teteringen
Dodaars		x		x	
Aalscholver		x	x		
Blauwe reiger		x		x	1
Knobbelzwaan		x			
Canadagans		x	x	x	
Nijlgans	x	x		x	6
Wilde eend	x	x	x	x	30
Kuifeend				x	
Meerkoet		x	x	x	4
Waterhoen		x	x		6
Waterral		x			
Kokmeeuw			x	x	1
Zilvermeeuw	x	x	x	x	2
Kleine mantelmeeuw			x		
Kievit	x				
Scholekster	x	x	x	x	
Wulp	x				
Regenwulp		x			
Buizerd		x		x	1
Velduil				1	
Fazant			x	x	
Zwarte kraai	x	x	x	x	8
Kauw	x	x	x		5
Ekster	x	x	x	x	5
Gaai	x	x	x	x	3
Houtduif	x	x	x	x	16
Holenduif	x	x	x		3
Turkse tortel		x	x	x	1
Grote bonte specht	x	x	x	x	4
Groene specht		x	x	x	
Zwarte specht	x				2
Spreeuw	x	x	x	x	30
Merel	x	x	x	x	20
Zanglijster	x	x	x	x	8
Grote lijster	x				
Boomleeuwerik					1
Veldleeuwerik					2
Boompieper	x				
Roodborsttapuit					1
Witte kwikstaart	x	x	x	x	9
Gele kwikstaart					1
Boomklever	x			x	1
Boomkruiper	x		x	x	1
Koolmees	x	x	x	x	13
Pimpelmees	x	x	x	x	12
Staartmees		x	x		
Roodborst	x	x	x	x	6
Winterkoning	x	x	x	x	1
Heggenmus	x	x	x		2
Fitis	x	x	x	x	4
Tjiftjaf	x	x	x	x	3
Tuinfluitier	x			x	
Zwartkop	x	x	x	x	3
Gekraagde roodstaart	x				1
Zwarte roodstaart					1
Boerenzwaluw	x			x	12
Huisemus	x	x		x	4
Ringmus				x	
Kneu					2
Vink	x	x	x	x	15
Appelvink					3
Goudvink		x			
Putter		x	x	x	14
Groenling	x	x	x	x	6
soorten	36	38	36	40	45
deelnemers	14	8	4	3	3

Locaties van Middelste Bonte Spechten in West-Brabant

Deze tekst is gebaseerd op een nieuw overzicht van de waarnemingen van de Middelste Bonte Specht van de hand van Ruud van Dongen.

Hieronder volgt een (niet uitputtende) lijst van locaties waar in het verleden Middelste Bonte Spechten hebben gezeten en potentiële nieuwe plekken. "De geschiktheidskaart" is een door Henk Sierdsema gefabriceerd overzicht van de locaties op basis van bosstatistieken. Het gaat om oud Zomereiken-, Haagbeuken-, Essen-, Zoete Kersen- of Populierenbos. Met name oude Zomereikenbossen zijn geschikt voor de Middelste Bonte Specht. Wel gaat het over het algemeen om wat vochtigere bossen, waarin dood hout en bemoste takken opvallen. Ook de combinatie van Zomereik en oud zacht hout van Populieren is goed.

- 1) Kleine Meer (bij Ossendrecht): in 2011 en 2013
- 2) Mattemburgh-west (Bergen op Zoom): vanaf 2006 vrijwel jaarlijks bezet. Al zeker 2 territoria in 2014. De Zeezuiper (Bergen op Zoom): er schijnt een waarneming uit 2006 te zijn. Op de geschiktheidskaart is een kleine stukje oud loofbos te zien. Snippers ten noorden van Bergen op Zoom: Buitenlust, Dassenberg, Oudland
- 3) Wouwse Plantage-centrum: vanaf 2009 vrijwel jaarlijks bezet
- 4) Oude Buissche Heide (Angorahoeve) en Wallsteyn: eenmalig paar in 2010.
- 5) Zundert Trappistenklooster en De Moeren: beide in 2011 bezet.
- 6) Pannenhoef: intrigerende waarnemingen van losse exemplaren in maart 2012 en 2013.
- 7) Vloeiweide, Rijsbergen: meermaals gefotografeerd in 2012 (waarschijnlijk zuidkant).
- 8) Liesbos (Breda): vrijwel jaarlijks bezet vanaf 2006.
- 9) mogelijk ook bij Burgst bij de Haagse Beemden (Breda): komt er op de kaart uit als mogelijk een geschikt oud eikenbos.
- 10) Park Valkenberg (centrum Breda): komt er op de kaart weliswaar uit als oud eikenbos maar het is er te druk.
- 11) Mastbos (Breda): losse man voorjaar 2011, maar ook een exemplaar gezien bij kasteel Bouvigne in voorjaar 2013 en ook weer in het najaar. In 2014 werd er weer een waargenomen bij Bouvigne.
- 12) Ulvenhoutse Bos: bezet vanaf 2011.
- 13) Landgoed Anneville (Ulvenhout): eenmalig man baltzend in februari 2011.
- 14) Sint Annabos (Ulvenhout): vlak bij knooppunt ligt nog een perceel met oude eiken, wellicht is er daar een te verwachten.

15) Luchtenburg (Chaam): waarnemingen in 2007, 2011 en maart en augustus 2013 maar ook een in 2014.

16) Hondsdonk (Chaam): bezet vanaf 2010 en ook waargenomen in 2014.

17) Hondsdonk-zuid (Chaam): eenmalig paar in 2011 en een waarneming in mei 2012.

18) Landgoed Valkenberg (Gilze): bezet in 2011 en weer najaar 2013, maar ook in 2014.

19) Landgoed Valkenberg-zuid (Chaam): in januari 2012 een baltzend mannetje, misschien van Hondsdonk, maar hier ligt ook veel geschikt bos langs de Chaamsche Beek.

20) Merkske, Castelreesche Heide: aan de Belgische kant is hier in 2010 een waarneming gedaan, maar ook aan de Brabantse kant ligt volgens de geschiktheidskaart een oud perceel Zomereik. Begin 2014 prompt een waarneming in dit deel van het bos.

21) Brabantse Biesbosch, Pannekoek: in 2012, 2013 en 2014.

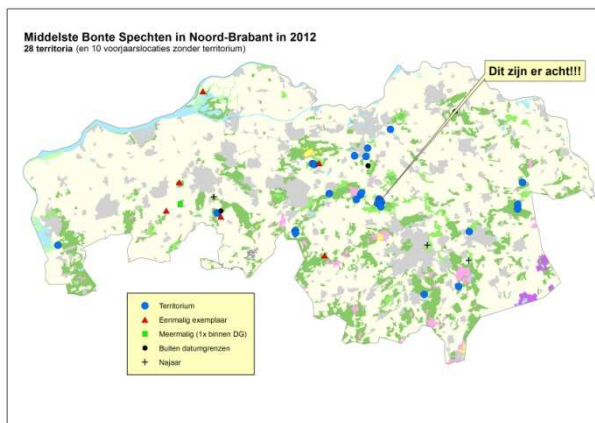
22) Boswachterij Dorst-Noord: hier liggen volgens de geschiktheidskaart oudere eikenpercelen langs de Lange Dreef en de Moerkensdreef/De Heiningen.

23) Landgoederen westkant Tilburg: op de geschiktheidskaart staan diverse oudere eikenbossen ingetekend zoals delen van de Oude Warande en diverse stukken langs de Bredaseweg.

24) Huis ter Heide.

Al met al bijna zo'n 25 plekken waar de vogels zijn waargenomen in de laatste jaren. Het is een nieuwkomer uit de ten zuiden en ten oosten van ons gelegen landen. De oorzaak moet gezocht worden in de achteruitgang van het aantal nesten bezet door spreeuwen, maar ook in de toename van de populaties in de buurt. In 2011 werden in Nederland ongeveer 350 paartjes vastgesteld. Daarvan komt dus een groot deel in Noord-Brabant voor. Ruud van Dongen denkt dat we in Noord-Brabant toch boven de 50 territoria uit moeten kunnen komen. Hij wenst de leden van de Vogelwerkgroep veel succes met zoeken! Het beste is om ze met geluid te lokken omdat het een tamelijk stille vogel is.

Piet van Iersel

Teveel zomerganzen?

Vijftig jaar geleden kwam er een hulpprogramma om de Grauwe Gans die als broedvogel in Nederland was uitgestorven als zodanig weer terug te krijgen. Op Texel en in Zeeuws-Vlaanderen werden ze gekweekt: de jongen konden de vrije wereld invliegen. Dat werd een succes, nu zijn er weer veel. Ook uitgebroken Nijlganzen en Canadese Ganzen voelen zich prima thuis in onze natte natuurgebieden.

De mens wil de natuur altijd naar zijn hand zetten: als er te veel dieren zijn moet ingegrepen worden en als er te weinig zijn moeten ze geholpen worden. Ooievaars werden gekweekt en nestkasten opgehangen voor onder andere Steenuilen en Torenvalken.

De ganzen komen op het lekkere gras van de boeren af. Die beginnen dan te klagen. De maatschappelijke druk wordt groot: er moet ingegrepen worden. Een landelijke afspraak om het aantal zomerganzen in te perken maar de winterganzen met rust te laten werd op het laatste moment afgeblazen omdat Friese boeren daar niet mee akkoord gingen; zij willen dat ook de winterganzen bestreden worden.

Dan maar afspraken maken op provinciaal niveau. Het aantal zomerganzen moet teruggebracht worden naar de stand van 2005. Noord-Brabant gaat nog verder: gedeputeerde J.v.d. Hout streeft ernaar de geschoten ganzen bij de Brabanders op het bord te krijgen. Zeven organisaties waaronder de terreinbeheerders hebben afspraken gemaakt. Regionaal kan beslist worden hoe de bestrijding ter hand wordt genomen. In de Biesbosch wordt niet aan bestrijding gedaan.

Als het toch moet is de meest humane methode het in vloeistof dompelen van de eieren zodat ze niet uitkomen. Hiermee wordt de toename van het aantal tegengegaan en als het lang wordt volgehouden neemt ook het totaal aantal af. Een groot nadeel hiervan is de versterking van andere broedende soorten als weidevogels. Deze methode wordt, voor zover bekend, bij ons onder andere toegepast in Rooskensdonk, de Bleeke Heide en op de Goudberg.

Een andere methode is het vangen van de ganzen in de ruitijd als ze niet kunnen vliegen, de vogels worden daarna gedood. De verstoring voor andere soorten is dan ook groot. Een voor vogelbeschermers niet acceptabele manier is het afschieten van ganzen in natuurreservaten, zeker in de broedtijd. Men zet de deur open voor lieden met andere bedoelingen dan waar natuurreservaten voor ingericht zijn.

Hoe dit kan gaan is te lezen in het volgende artikel over geconstateerde misstanden op de Castelreesche Hei.

Harry van Vugt

Roek in Breda neemt af

De Roek in Breda wordt al lang gevolgd en wij zien nu dat de stand sinds 2006 met circa. 80 procent is afgenomen.

	Ijpelaar	Heuvelplein
2005	112	49
2006	149	60
2007	95	40
2008	90	32
2009	73	28
2010	66	36
2011	62	34
2012	44	28
2013	45	21
2014	27	8

De kolonie in de tuin van kunstacademie St.Joost Ijpelaar zit daar veilig.

De kolonie op het Heuvelplein/Past. Pottersplein wordt door de bewoners niet erg op prijs gesteld.

Na een topjaar in 2002 neemt ook de landelijke stand weer af maar niet zoveel als in Breda.

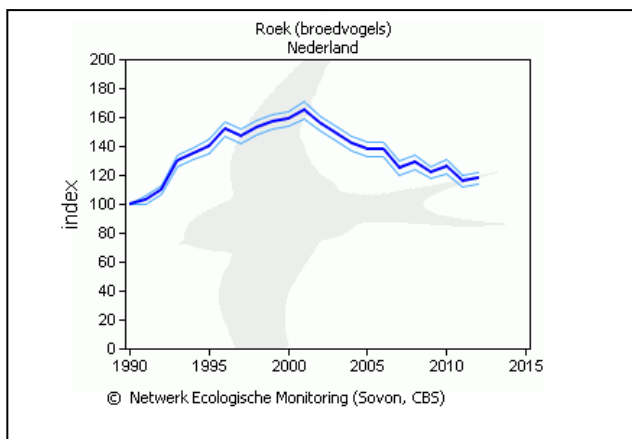
Daarbij moet wel in het oog worden gehouden dat Breda aan de westgrens van het verspreidingsgebied ligt en teruggang daar het eerst merkbaar is

	Steenakker	Brielsedreef	Bontwerker straat	Rithsestraat
2008	12			
2009	6			
2010	5	12		
2011	6	11		
2012	4	0	2	2
2013	4	0	3	0
2014	10	6	0	0

Er zijn nog enkele kleine kolonies met een wisselende bezetting, de aanwezigheid van Roeken wordt ook hier door de omwonenden niet altijd gewaardeerd.

De oorzaak van de achteruitgang is niet bekend maar gedacht kan worden aan gebrek aan voldoende voedsel. Het boerenland wordt steeds sterielier door het ontbreken van bodemdieren en insecten.

Harry van Vugt

De Bleeke hei

De Bleeke Heide is een vrij nieuw natuurgebied ontstaan uit de Landinrichting Baarle-Nassau (1999). Johan Schaerlaeckens van Natuurvereniging Mark en Leij heeft in de Landinrichtingscommissie heel wat moeten praten om dit prachtige natuurgebied te verwezenlijken. Wij zijn hem daar nog altijd dankbaar voor.

Ligging en bereikbaarheid

Atlasblokken 50-34-23/24

De Bleeke Heide is gelegen te zuiden van Chaam. Neem komende vanaf Breda (richting Baarle-Nassau/Alphen) in Chaam de afslag Ulicoten en je komt er vanzelf voorbij. Aan je rechterkant passeer je de Oude Bredase Baan en op de kruising ligt de Bleeke Heide.

Aan de Oude Bredase Baan is een kleine parkeerplaats met een gluurmuur.

Beschrijving

De Bleeke Heide wordt door Staatsbosbeheer beheerd als weidevogelgebied. Het is gelegen in het Chaamse Bekengebied. De graslanden worden beweid door vee van boeren uit de directe omgeving. Het beheer van de poelen en de bramenstruwelen en houtwallen gebeurt in samenwerking met onze collega's van de Natuurvereniging Mark en Leij. De waterstand wordt door een stuw kunstmatig hoog gehouden waardoor het gebied langer het water vast kan houden en waardoor de lagere gedeelten langer vochtig blijven.

Zomers broeden hier nog vele weidevogels en 's winters wordt het gebied bezocht door vele trekvogels als ganzen en steltlopers. De poelen en vennen zijn alle gegraven binnen de landinrichting en bieden nu ook onderdak aan amfibieën als kikkers en salamanders.

Op het hoge gedeelte van de Maaien is graan ingezaaid wat gunstig is voor akkervogels. Het lage deel van de Maaien, het beekdal van de Oude Loop, raakt steeds meer begroeid met riet, wat ook het streefdoel is (epifytenfilter); alleen het westelijke deel is nog open en interessant voor watervogels en steltlopers.

Mogelijkheden

In de winterperiode is rust een van de belangrijkste zaken voor onze trekvogels en dus is het pad rondom de Bleeke Heide dan niet toegankelijk, ook niet voor vogelaars.

Daar staat tegenover dat je er van 15 maart tot 15 november heerlijk kunt rondwandelen en de vogels van alle kanten kunt observeren.

Let daarbij vooral 's winters op de Slechtvalk die vaak in een van de bomen zit om zijn prooiën te observeren voor hij toeslaat. In de winter gebruiken de Toendra Rietganzen de plassen als slaappleats. Vanuit de vogelkijkhut (gluurmuur) heb je een goed overzicht over de Bleeke Heide. Overdag heb je wel last van tegenlicht dus 's morgens en 's avonds kun je er de vogels beter observeren. Harry van Vugt heeft in 2011, 2012 en 2013 het gebied geïnventariseerd: zie zijn rapporten op onze website.

Wat is er te zien

Lente/Zomer

Blauwe Reiger, Knobbelzwaan, Geoorde Fuut, Dodaars, Grote Canadese Gans, Grauwe Gans, Nijlgans, Wilde Eend, Kuifeend, Zomertaling, Wintertaling, Slobeend, Fazant, Patrijs, Meerkoet, Waterhoen, Grutto, Kievit, Tureluur, Scholekster, Wulp, Oeverloper, Witgat, Kokmeeuw, Roodborsttapuit, Graspieper, Veldleeuwierik, Witte Kwikstaart, Gele Kwikstaart, Bruine Kiekendief, Buizerd, Torenvalk, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Gierzwaluw, Holenduif, Houtduif en Vink.

Herfst/Winter

Blauwe Reiger, Knobbelzwaan, Grote Zilverreiger, Dodaars, Grote Canadese Gans, Grauwe Gans, Toendra Rietgans, Kolgans, Brandgans, Nijlgans, Fazant, Patrijs, Wilde Eend, Krakeend, Slobeend, Kuifeend, Tafeleend, Wintertaling, Wulp, Goudplevier, Kievit, Regenwulp, Kleine Plevier, Groenpootruiter, Zwarte Ruiter, Bosruiter, Kempphaan, Bonte Strandloper, Oeverloper, Witgat, Buizerd, Havik, Sperwer, Slechtvalk, Torenvalk, Holenduif, Houtduif, Ringmus, Groenling en Vink.

Jan Benoist

www.westbrabantsewvg.nl
voor meer informatie en foto's.

Henriëtte Huijgens

Zoals uit onderstaande interview blijkt ken ik Henriëtte al heel erg lang binnen de Vogelwerkgroep. Een stille kracht binnen onze club. Henriëtte is en was altijd al zeer betrokken bij de Vogelwerkgroep en je kunt haar op veel verenigingsavonden en excursies tegenkomen.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Ontspanning door inspanning.. Vooral toen ik stopte met voltijds betaald werken werd dat belangrijk. Als je buiten loopt, vooral tijdens excursies, ben je zo ingespannen bezig met kijken naar vogels dat je alles verder kunt vergeten, heerlijk.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Een club enthousiaste, deskundige mensen met wie je door de gedeelde belangstelling meestal makkelijk in gesprek raakt. De winterexcursies in West-Brabant en naar de eilanden zijn echt een (half) dagje uit. De lezingen leren je vaak wat nieuws. En bij de quiz tijdens de nieuwjaarsreceptie ben ik altijd heel benieuwd hoe ik het er van afbreng. De nieuwe opzet bij de laatste receptie maakte, helaas, een eind aan een reeks van jaren waarin ik steeds redelijk presteerde!

Waarom ben je lid geworden?

Van kindsaf aan heb ik al belangstelling voor vogels. Met de Vogelwerkgroep heb ik kennis gemaakt door lesavonden in Huize Louise (op de hoek van Baronielaan en Ginnekenweg) met daarbij excursies. Uiteraard was jij, Jan, daarbij betrokken. Wat ik op die avonden hoorde schrok mij een beetje af: er werd serieus werk van je verlangd! Uiteindelijk ben ik waarschijnlijk in 1991 lid geworden om met een reis mee te kunnen. Toen kwam het er niet van maar toen ik later wat was ingeburgerd ben ik inderdaad met reisjes van de Vogelwerkgroep meegegaan.

Wat is je mooiste vogelervaring?

Dat is moeilijk te zeggen. Maar een ervaringen bracht mij ertoe om naast "Wat vliegt daar" –een boekje dat ik al van kindsaf aan had- een goede gids te gaan kopen. Op vakantie in Malta zag ik, struinend over het eilandje Comino, op een verlaten strandje een geheel blauwe, lijsterachtige vogel. Het bleek een mannetje Blauwe Rotslijster. Op het zuster-eiland Gozo vonden we in de

hoofdstad Victoria in een boekhandel een Engelstalige vogelgids. Dat zou je het begin van mijn tweede periode vogels kijken kunnen noemen. Via het register van "Wat vliegt daar" kon ik de Nederlandse namen opzoeken. Op vakantie gaat deze Engelse gids nog wel eens mee. De Kleine Zwartkop (Sardinian warbler) blijft voor mij altijd een "sardientje" (jazeker, fout vertaald).

Een Zeearend die ergens in Wit-Rusland bijna op ooghoogte uit een bos opdook en vlakbij in een boom ging zitten, dat is in elk geval de indrukwekkendste ervaring.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Op vakantie in Australië bezochten we De Twaalf Apostelen aan de zuidkust. Het is een heel ruige plek. Op een van de rotsblokken voor de kust zat een vogel. Het bleek een (Europese) Spreeuw, nazaat van door immigranten geïntroduceerde vogels. Past dit verhaal niet mooi in dit Jaar van de Spreeuw!

Wat is je lievelingsvogel?

Die heb ik eigenlijk niet. Ik vind in het algemeen zwart-witte soorten het mooist. Daarbij is een extra kleurtje, zoals rood bij de Scholekster, overigens geen bezwaar. In schattigheid vind ik de Staartmees niet te overtreffen.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Vooral kijken. Luisteren doe ik uiteraard ook en daar geniet ik evenzeer van, maar in het herkennen van geluiden ben ik echt slecht. Voor een Sovon-telling heb je niets aan mij.

Lang geleden vroeg Eric Corssmit als secretaris mij om een ledenvergadering te notuleren. Later zocht het bestuur een notulist toen ik net was gestopt met voltijds werken. Dat ben ik toen gaan doen. Na zeven jaar bestuurs- en ledenvergaderingen genotuleerd te hebben vond ik het vorig jaar echter welletjes. Maar het was een leuke tijd.

In een van de bestuursvergaderingen kwam de vraag aan de orde wie er als derde redacteur wilde gaan meewerken aan 't Hupke. Daar voelde ik wel voor en sneller dan gedacht stond ik er toen met Piet Verboom alleen voor. Ik ben ik kopij blijven corrigeren toen er een nieuwe redactie kwam. Daarbij word ik flink geholpen door twee mannen die weer dingen weten die ik niet weet.

Toen Ellie Pruiksmas in het bestuur een nieuwe hulp zocht bij het maken van persberichten ben ik dat erbij gaan doen. Ik overleg met de excursieleiders die daar prijs op stellen over de inhoud van het persbericht en lever Ellie het resultaat aan.

Wat is het mooiste vogelland?

Australië, al is het eigenlijk niet eerlijk om een continent met een kleiner land te vergelijken. We zijn daar nu twee keer geweest en hebben nog niet de helft van land gezien.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Het Markdal staat hoog op de lijst. Het is makkelijk bereikbaar en biedt behalve vogels ook vlinders en libellen dus je kunt er uren doorbrengen.

Zijn we nog wat vergeten?

Iedereen met wie ik ooit mocht meerijden naar activiteiten van de Vogelwerkgroep nog eens hartelijk dank

Jan Benoist en Henriëtte Huijgens

Polen

Het contact met onze Poolse vrienden van de PTO, met wie wij samenwerken, gaat de laatste jaren alleen nog via de mail. We worden door nieuwsbrieven en mails op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen in Noordoost-Polen. Ik hoop volgend jaar weer met een groepje naar Polen te kunnen gaan. Dit jaar is het evenals vorig jaar door omstandigheden niet gelukt. Over het nieuwste project vind je in dit artikel actuele informatie.

De bij onze deelnemers aan de Polenreizen wel bekende Olimpia van het mooie pension Wejmutka in Bialowieza heeft samen met PTO en andere organisaties een groots plan opgezet voor Bialowieza. Dit plaatsje ligt tegen het bekende unieke oerbos aan.

Verbeeld u zich...

Een van de meest verbazende natuurgebieden in Europa is het Bialowieza Primeval Forest. Een magisch oerbos, vol leven, met een rijke biodiversiteit, mysterieus en vooral met een unieke atmosfeer. Het is een thuis voor Europese bizon, lynx, wolven, oude eiken en duizenden soorten paddenstoelen en insecten. Sommige soorten komen alleen hier voor..

Weet u

... dat slechts 16 procent van dit verbazingwekkende oerbos beschermd is als zijnde het

Bialowieza National Park – a World Heritage Site of UNESCO.

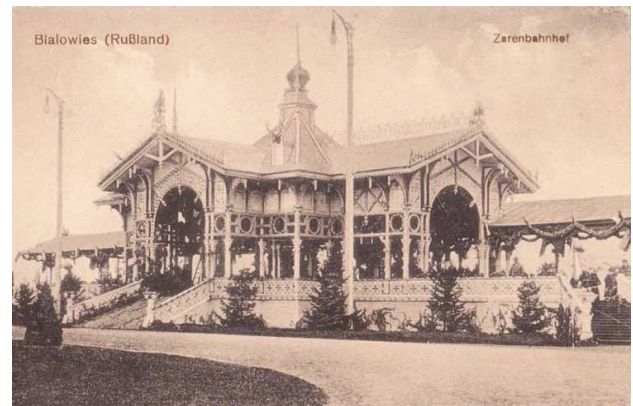
Kunt u zich indenken... dat ieder jaar bijna 200.000 mensen het oerbos bezoeken. De meesten komen om de bizons te zien in het bizonreservaat maar er is veel en veel meer te ontdekken.

Weet u...

dat maar een klein percentage van alle binnen en buitenlandse bezoekers de waarde kent van het unieke gebied. Niet iedereen begrijpt dat laatste stukje oerbos heel goed beschermd moet worden. Nu zijn er plannen om hierin verandering te brengen. De initiatiefnemers ervan willen graag de mensen beter voorlichten om zo

meer begrip en betrokkenheid bij de natuur te bewerkstelligen.

Midden in Bialowieza stond een prachtig, paleisachtig stationsgebouw.

Het is in de oorlog geheel verwoest. Wij kennen de plaats zoals hieronder afgebeeld.

De initiatiefnemers willen dit stationsgebouw herbouwen en in gebruik nemen als een soort bezoekerscentrum, een educatief park voor iedereen genaamd: **"The Walk of Fame of Bialowieza Forest"**.

Als u geïnteresseerd bent en meer wilt weten over dit project kijk dan naar de uitgebreide informatie op de website.

Jan Benoist

Appelvink (*Coccothraustes coccothraustes*)

Op ons vakantieadres in de omgeving van Lac du Der (Frankrijk) worden altijd wel Appelvinken gehoord, maar je krijgt ze nooit echt goed te zien. Ook dit jaar hebben we daar weer genoten van deze schuwe, moeilijk te horen vogelsoort. Ik dacht: daarom: ik zal eens een stukje schrijven over deze Kersenbijter.

Waar komt hij voor?

Het habitat van de Appelvink zijn bosrijke gebieden, gemengde bossen, loofbos, parken, landgoederen, in de steden vooral villatuinen, en boomgaarden maar ook wordt hij waargenomen in de nieuwe polderbossen in Flevoland en de Wieringermeer.

Belangrijk is vooral de aanwezigheid van dichte bosschages zoals groepen coniferen (onder andere de Douglasspar, *Pseudotsuga menziesii*)., Deze vogels hebben een voorliefde voor Haagbeuken (*Carpinus betulus*), en Zoete kers, (*Prunus Avium*)., Afwijkend biotoop vormen poldergebieden met veel loofboomsoorten en dichte struikenetage met veel bessen. Ze vertoeven vaak hoog in de boomkruinen.

Geluid

Een hoog, bijna niet hoorbaar 'zic zic zic' gelijkend op het tikken van de Roodborst maar dan hoger in frequentie, meer metaalachtig.

Aantal

Het aantal broedvogels in Nederland bedroeg 8.000-10.000 paartjes in 1998-2000. Er was sprake van afname in de jaren negentig ,maar de laatste vijf jaar is er een lichte toename van de populatie.

Het aantal broedparen in Noord-Brabant was 200 tot 350 in 1989-1996.

Waar komt hij voor in Nederland?

De Appelvink is het gehele jaar in ons land aanwezig, Je treft hem vooral aan in het midden en oosten van ons land, de oostelijke provincies; hij is schaars in de binnenduinen.

Waar komt hij voor in Noord-Brabant?

Het valt op in de Sovon-atlas, dat onze provincie bijna een witte vlek is. In de bossen in het oosten van Noord-Brabant worden nog wel Appelvinken genoteerd.

In de atlas van de West-Brabantse broedvogels is te zien dat in de bossen rond Breda nogal wat territoria van de Appelvink te vinden zijn (Mastbos, Liesbos, Chaamse landgoederen, bossen nabij Dorst). In West-Brabant komt de vogel voor in de bossen ten noorden en zuiden van Bergen op Zoom en in de Rucphense bossen.

John Frijters meldde dat hij Appelvinken had gezien in het park Wolfslaar.

Na de vakantie ging ik er donderdag 6 maart op af. En ja hoor, na enig zoeken en luisteren kon ik drie exemplaren waarnemen!, Toen ik terugliep zag ik er bij de ingang misschien wel vier. Op 13 maart ben ik teruggegaan: kijken en luisteren leverde niets op, het park rondlopen evenmin hoewel ik goed in de boomtoppen keek. Pas toen ik terugging naar het bruggetje kon ik er toch nog één redelijk zien- er zat nog geen blad aan de bomen- en horen.

Zouden de waargenomen vinken broedvogels worden? Het zou zomaar kunnen: de Klimop biedt daar een zeer goede nestgelegenheid. Ook Dre de Pijper zag kortgeleden in het Liesbos een paar Appelvinken, zelfs voedselzoekend op de grond.

Het blijft een moeilijk waar te nemen soort, zeker tijdens de broedperiode. Dan is hij nog schuwer en bovendien zwijgzaam. Maar in het Mastbos en Liesbos is er toch een goede kans om de Appelvink waar te nemen.

Willem Veenhuizen

Geraadpleegde literatuur:

Vogelgids van Europa, 2000, ANWB
Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Atlas van de West-Brabantse broedvogels 2007. SWEV .NPN-media Breda
Avifauna van Noord-Brabant. 1967
Vogelbalans 2010, Sovon.

Appelvinken: Mastbos- Liesbos- Landgoederen Chaam

Waarnemingen + Agenda

29	Geoorde Fuut	11-4-2014	Breda	Emerput	Raymond van Breemen
1	Roze Pelikaan	8-2-2014	Breda	Waterakkers	Cees Janssen
1	Kwak	25-4-2014	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Tim van Oerle
1	Purperreiger	26-4-2014	Breda	Prinsenbeek	Tim van Oerle
1	Heilige Ibis	7-4-2014	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Grootte Zonzeelsche	Mariëtta Peters
1	Roodhalsgans	28-2-2014	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Grootte Zonzeelsche	Harry van Vugt
3	Mandarijneend	30-3-2014	Breda	Teteringse Heide en Cadettenkamp	Richard de Jonckheere
12	Pijlstaart	23-2-2014	Breda	Rooskensdonk	Harry Janssen
3	Zomertaling	11-4-2014	Breda	Rooskensdonk	Harry Janssen
3	Krooneend	14-3-2014	Moerdijk	Zevenbergen - Achterdijk	Harry van Vugt
9	Topper	7-3-2014	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Deeneplaatweg -	Joost Simons
1	Smelleken	16-3-2014	Breda	De Kuil NB1767	Cor Borghouts
140	Kraanvogel	8-3-2014	Breda	Brabantpark	Leo Nagelkerke
1	Krombekstrandloper	13-4-2014	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Harry van Vugt
1	Houtsnip	16-2-2014	Gilze en Rijen	Gilze - Prinsenbosch	Leo Nagelkerke
3200	Grutto	8-3-2014	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Polder Hardenhoek	Harry van Vugt
3	Zwarte Ruiters	23-4-2014	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
1	Poelruiter	13-4-2014	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Harry van Vugt
3	Bosruiter	21-4-2014	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Eric Corssmit
20	Dwergmeeuw	23-4-2014	Werkendam	Brabantse Biesbosch - Polder Hardenhoek	Harry van Vugt
1	Reuzenstern	17-4-2014	Breda	Lange Bunders en Slangwijk	Tim van Oerle
1	Velduil	19-4-2014	Oosterhout	Ter Aalst / Zipten en Banken	Eric Corssmit
1	Draaihals	25-4-2014	Drimmelen	Hooge Zwaluwe - Grootte Zonzeelsche	Tim van Oerle
1	Noordse Kwikstaart	25-4-2014	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Erik van Boxtel
1	Rouwkwikstaart	23-3-2014	Breda	A16 - Breda-Noord	Erik van Boxtel
4	Beflijster	10-4-2014	Oosterhout	Oranjepolder	Jan Boers
1	Fluiter	25-4-2014	Gilze en Rijen	Gilze - Prinsenbosch	Leo Nagelkerke
1	Europese Kanarie	17-3-2014	Breda	Ijpelaar	Harry van Vugt
1	Kleine Barmsijs	10-2-2014	Breda	Mastbosch	Rutger van Ouwkerk

Agenda Zomer 2014

Datum volgt	Nachtzwaluwen Chaamse Bos	Harry van Vugt	harryvanvugt@live.nl	De datum is afhankelijk van het weer. Opgeven bij Harry. Vertrek 21.30 uur Schoolakkerplein
Vr 6	Krimpenewaard op de fiets Avondexcursie	Mathilde Marijnissen	0168 48 4894 m.marijnissen@planet.nl	Alleen voor leden
Do 12-06	Ledenbijeekoms Waarneming.nl door Hisko de Vries	Ellie Pruiksm	076 565 8570 publiciteit@westbrabantsevwq.nl	20.00-22.00 uur Gemeenschapshuis "De Wegwijzer"
Za 14-06	Avondexcursie Emerput	Hans van der Sanden	076 587 8432 sanden@hetnet.nl	19.00-20.30 uur Parkeerplaats Quick Lunch Shop Mijkenbroek 13
Zo 15-06	Stadsvogelexcursie Villawijk Ruitersbos	Willem Veenhuizen	06 1069 0477 willemvveenhuizen@casema.nl	7.00 uur parkeerplaats Kamer van K. Ravellaan
Za 21-06	Excursie De Liereman (Oud Turnhout)	Martin van Leest	076 565 6713 mvanleest@planet.nl	9.30 uur-17.00 uur Schoolakkerplein Breda
Do 3-07	Excursie Hooge Zwaluwe	Mathilde Marijnissen	0168 48 4894 m.marijnissen@planet.nl	Alleen voor leden
Za 12-07	Vier jaargetijden van Wolfslaar: Zomer Libellen, Vlinders en Waterleven	Kors Jan Snoeij Raymond van Breemen Emmy Blok	06 5530 8580 voorzitter@westbrabantsevwq.nl	13.30 uur Bezoekerscentrum Wolfslaar
Za 23-8	Excursie Deltagebied Steltlopers door Corstiaan Beeke, lezing 18 september	Ellie Pruiksm	076 565 8570 publiciteit@westbrabantsevwq.nl	Ochtend of- middagexcursie (weersafhankelijk) Nadere informatie volgt

Harry van Vugt gaat het iets rustiger aan doen.

Harry bedankt

